Министерство просвещения Российской Федерации

Министерство образования и науки Республики Татарстан

Исполнительный комитет Рыбно-Слободского муниципального района

Муниципальное казенное учреждение «Отдел образования»

МБОУ «Шумбутская СОШ»

Рассмотрено	Согласовано	Утверждено
Руководитель ШМО гуманитарного цикла ________ Вазикова Г.Г	Заместитель директора по УР ________ Исмагилова Р.Н	Директор ________ Фаззутдинов Р.Х
Протокол №1 От «12» август 2024 г.		Приказ №52 От «12» август 2024 г.

Рабочая программа

учебного предмета
«Родная (татарская) литература»

Для 5-9 классов основного общего образования
на 2024-2025 учебный год.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета
«Родная (татарская) литература »

для 5-9 классов основного общего образования

119. Федеральная рабочая программа по учебному предмету «Родная (татарская) литература».

119.1. Федеральная рабочая программа по учебному предмету «Родная (татарская) литература» (предметная область «Родной язык и родная литература») (далее соответственно – программа по родной (татарской) литературе, родная (татарская) литература, татарская литература) разработана для обучающихся, слабо владеющих родным (татарским) языком, и включает пояснительную записку, содержание обучения, планируемые результаты освоения программы по родной (татарской) литературе.

119.2. Пояснительная записка отражает общие цели изучения родной (татарской) литературы, место в структуре учебного плана, а также подходы к отбору содержания, к определению планируемых результатов.

119.3. Содержание обучения раскрывает содержательные линии, которые предлагаются для обязательного изучения в каждом классе на уровне основного общего образования.

119.4. Планируемые результаты освоения программы по родной (татарской) литературе включают личностные, метапредметные результаты за весь период обучения на уровне основного общего образования, а также предметные результаты за каждый год обучения.

119.5. Пояснительная записка.

119.5.1. Программа по родной (татарской) литературе разработана с целью оказания методической помощи учителю в создании рабочей программы по учебному предмету.

119.5.2. Татарская литература, являясь носительницей важных культурных ценностей, смыслов, духовно-нравственных представлений, содействует познанию и усвоению жизненной философии татарского народа, участвует в формировании национального самосознания, самоидентификации и общероссийского гражданского

сознания обучающихся.

119.5.3. Изучение родной литературы способствует познанию жизни и моделированию действительности, создаёт при помощи изобразительно-выразительных средств художественную картину мира и вызывает определённое отношение к ней, обладает высокой степенью эмоционального воздействия. С литературным образованием связано воспитание читателя, осознающего значимость чтения и изучения литературы для своего дальнейшего личностного развития, способного аргументировать своё мнение и оформлять его словесно в устных и письменных высказываниях, формирование потребности в систематическом чтении как средстве познания мира и себя в этом мире, гармонизации отношений человека и общества.

119.5.4. . Изучение родной (татарской) литературы в 5–9 классах обеспечивает постижение обучающимися произведений татарской литературы, развитие навыков интерпретации и анализа с использованием принципов единства художественной формы и содержания; создание условий для развития национального самосознания, осознания этнической принадлежности, приобретения системных знаний об истории, языке, культуре, мировоззрении, менталитете, философии народа. Программа по родной (татарской) литературе обеспечивает межпредметные связи с другими учебными предметами гуманитарного цикла, особенно с учебными предметами «Родной (татарский) язык» и «Литература».

119.5.5. В содержании программы по родной (татарской) литературе выделяются следующие содержательные линии:

устное народное творчество (сказки (волшебные, бытовые, сказки о животных), мифы, предания, легенды, малые жанры устного народного творчества (загадки, пословицы и поговорки), татарские народные песни, дастаны, баиты; татарский фольклор представлен в 5–8 классах);

татарская литература по периодам (рассмотрение литературного произведения как самостоятельного произведения искусства в сложном литературном процессе; изучение татарской литературы в соответствии с этапами её развития; наблюдение за воспроизведением исторических событий в родной литературе, расширение представлений о роли татарской литературы в историческом процессе);

теория литературы (освоение теоретико-литературных понятий в процессе изучения конкретных литературных произведений: рассмотрение проблемы рода и жанров литературы в процессе наблюдения за неразрывной связью между временем и формами искусства; в 5 классе на примере отдельных произведений изучаются особенности прозы, лирики и драмы; в 6 классе рассматриваются приёмы создания образности в произведениях лирики, в жанре рассказа и повести, лиро-эпических, драматических произведениях, а также в произведениях фантастического, автобиографического характера; в 7 классе обучающиеся познают жанровые характеристики рассказа, повести, романа, драмы, лирических и лиро-эпических произведений); в 8 классе объектом изучения становятся литературные приёмы (пейзаж, портрет, символ, художественная деталь и другие); в 9 классе изучается история татарской литературы.

119.5.6. Изучение родной (татарской) литературы направлено на достижение следующих целей:

воспитание ценностного отношения к родной (татарской) литературе как существенной части родной культуры;

приобщение обучающихся к культурному наследию и традициям своего народа;

формирование грамотного читателя, способного использовать свою читательскую деятельность как средство для самообразования.

119.5.7. Достижение поставленных целей реализации программы по родной (татарской) литературе предусматривает решение следующих задач:

развитие умений анализировать и интерпретировать художественный текст;

приобщение обучающихся к родной (татарской) литературе как искусству слова через введение элементов литературоведческого анализа, ознакомление с теоретико-литературными понятиями;

знакомство с татарским литературным процессом и осознание его связи с историческим процессом;

развитие коммуникативных умений обучающихся (устной и письменной диалогической и монологической речи на татарском языке);

формирование читательского кругозора;

формирование нравственных и эстетических чувств обучающихся;

развитие способностей к творческой деятельности на родном (татарском) языке;

овладение общеучебными умениями и универсальными учебными действиями.

119.5.8. Общее число часов, рекомендованных для изучения родной (татарской) литературы – 170 часов: в 5 классе – 34 часа (1 час в неделю), в 6 классе – 34 часа (1 час в неделю), в 7 классе – 34 часа (1 час в неделю), в 8 классе – 34 часа (1 час в неделю), в 9 классе – 34 часа (1 час в неделю).

119.6. Содержание обучения в 5 классе.

119.6.1. Мифы.

Понятие о мифе. Происхождение мифов, их классификация. Татарские народные мифы.

119.6.1.1. Мифы: «Җил иясе җил чыгара» («Откуда появляется ветер»), «Тавык» («Курица»).

119.6.2. Фольклор. Устное народное творчество как народное достояние.

Особенности фольклорных произведений. Основные жанры фольклора.

119.6.2.1. Сказки. Отображение национального характера в сказках. Виды сказок.

Татарские народные сказки: «Хәйләкәр төлке» («Хитрая лиса»), «Өч кыз» («Три дочери»).

119.6.2.2. Предания и легенды. Особенности жанра. Отличие легенд от преданий.

Легенда «Зөһрә кыз» («Девушка Зухра»).

Предание «Шәһәр нигә Казан дип аталган» («Почему город назвали Казанью»).

119.6.2.3. Малые жанры устного народного творчества.

Загадки, пословицы, поговорки.

119.6.3. Татарская литература.

119.6.3.1. Литературная (авторская) сказка. Фольклорные традиции в литературной сказке. Художественный вымысел в литературной сказке.

Г. Тукай, «Шүрәле» («Шурале»). Мифологический сюжет сказки. Поэтические

особенности сказки-поэмы. Художественный смысл сказки. Образ Шурале в искусстве.

119.6.3.2. Проза. Эпические произведения, их особенности.

Ф. Яруллин, «Кояштагы тап» («Пятно на солнце»). Тема нравственности. Понятия честности, милосердия, взаимовыручки и взаимоподдержки.

119.6.3.3. Басня. Особенности жанра. Герои, композиция.

Г. Тукай, «Умарта корты һәм чебеннәр» («Пчела и мухи»).

119.6.3.4. Лирические произведения. Особенности лирических произведений.

М. Джалиль, «Кызыл ромашка» («Красная ромашка»). Восхваление храбрости и мужества советского солдата.

М. Аглямов, «Матурлык минем белән» («Красота всегда со мной»). Тема красоты. Умение видеть красоту.

Р. Миннуллин, «Әни, мин көчек күрдем» («Мама, я видел щенка»). Детская мечта. Сострадание и милосердие.

Ш. Галиев, «Һәркем әйтә дөресен» («Каждый говорит правду»).

6.3.5. Драматические произведения.

Т. Миннулин, «Гафият турында әкият» («Сказка о Гафияте»). Фольклорное начало в произведении. Сказочные персонажи.

119.6.4. Теория литературы.

Миф, устное народное творчество, фольклор, сказка, волшебная сказка, бытовая сказка, сказка о животных, повтор, предание, легенда, загадка, пословица, поговорка, литературная сказка, художественный вымысел, мифический образ, эпос, лирика, драма, образ, лирический герой, басня, эпитет, тема, юмор, главный герой, второстепенный герой.

119.7. Содержание обучения в 6 классе.

119.7.1. Гимн. Гимн России. Гимн Татарстана.

119.7.2. Устное народное творчество.

119.7.2.1. Татарские народные песни: классификация (лирические, исторические, игровые и обрядовые песни, частушки). Поэтические особенности народных песен, образы и приёмы их создания. Роль песни в жизни людей.

Песни: «Иске кара урман» («Старый дремучий лес»).

119.7.3. Татарская литература.

119.7.3.1. Образ в лирическом произведении. Средства выражения переживаний лирического героя.

Р. Ракипов «Мин яратам сине, Татарстан» («Я люблю тебя, Татарстан!»). Образ Родины. Чувства гордости и любви к родному краю.

Дардменд «Кил, өйрән» («Давай учись»). Роль родного языка в жизни человека. Понимание необходимости изучения других языков. Борьба за чистоту языка.

Р. Файзуллин «Туган тел турында бер шигырь» («Стихотворение о родном языке»).

Ф. Яруллин «Сез иң гүзәл кеше икәнсез» («Вы самый прекрасный человек»). Образ учителя в литературе. Отношение к нему лирического героя.

Л. Лерон «Фашист очып үтте» («Фашист пролетел»). Картины военного времени. Трагизм. Образ врага.

Ш. Галиев «Пәрәмәч» («Перемяч»). Приёмы создания комичности в лирическом произведении.

Х. Такташ «Әй, җырлыйсы килә шушы җырны» («Так хочется спеть эту

песню»). Образ малой родины. Ностальгия по прошлому, счастливому детству.

119.7.3.2. Образная система произведений фантастики.

К. Насыри «Әбугалисина» («Авиценна»). Образ Авиценны. Фантастический сюжет в повести. Просветительские идеи в произведении. Олицетворение добра и зла. Утверждение идеи необходимости обществу знания, которое служит благородным целям. Роль антитезы в композиции произведения.

119.7.3.3. Аллегорическая образность.

Г. Рахим «Яз экиятләре» («Весенние сказки»). Условность и аллегорическая образность.

119.7.3.4. Особенности образной системы в автобиографических произведениях.

Г. Тукай «Исемдә калганнар» (отрывок из автобиографической повести) («Мои воспоминания»). Образ маленького Тукая. Условность воспоминаний литературного героя.

119.7.3.5. Образность в жанре рассказа и повести.

Г. Ибрагимов «Алмачуар» («Чубарый»). Образы природы в произведении. Пейзаж. Красота и сила природы. Психологизм в раскрытии характеров литературных героев. Система образов в рассказе. Любовь героя произведения к лошади. Нравственные устои татарской деревни.

Р. Мухаммадиев «Беренче умырзая» («Первый подснежник»). Образ природы. Бережное отношение к природе. Связь поколений. Чистота помыслов.

А. Еники «Матурлык» («Красота»). Духовная красота человека. Любовь между матерью и сыном. Образ Бадретдина.

119.7.3.6. Образная система в лиро-эпических произведениях.

М. Джалиль «Сандугач һәм чишмә» («Соловей и родник»). Восхваление храбрости и мужества советского солдата. Образы природы. Жанр баллады.

119.7.3.7. Особенности образной системы в драматических произведениях.

Г. Камал «Беренче театр» («Первый театр»). Комический характер конфликта в произведении. Приёмы воссоздания комичности образов. Просветительские идеи в комедии. Комический характер конфликта в произведении.

119.7.4. Теория литературы.

Гимн, песня, лирическое «я», образ автора, метафора, идея, проблема, стихосложение, ритм, рифма, стих, строфа, фантастический образ, образ повествователя, антитеза, аллегория, автобиографическое произведение, комедия, характер, тип.

119.8. Содержание обучения в 7 классе.

119.8.1. Устное народное творчество. Исследователи устного народного творчества (Г. Тукай, Г. Ибрагимов, Х. Ярми и другие).

119.8.1.1. Баит – оригинальный жанр татарского фольклора. Жанровые особенности. Виды баитов.

Баит «Сак-Сок бәете» («Баит о Сак-Соке»).

119.8.2. Татарская литература.

119.8.2.1. Рассказ как эпический жанр. Особенности жанра рассказа.

Ш. Камал «Буранда» («В метель»). Приёмы эмоционального воздействия на читателя. Образ матери.

Р. Галиуллин «Сәлам» («Привет»). Противопоставление внешней красоты духовному богатству человека. Ложь и разочарование.

119.8.2.2. Жанр повести. Особенности жанра.

Ш. Камал «Буранда» («В метель»). Приёмы эмоционального воздействия на читателя. Образ матери.

Р. Галиуллин «Сәлам» («Привет»). Противопоставление внешней красоты духовному богатству человека. Ложь и разочарование.

119.8.2.3. Роман. Жанровые особенности.

И. Гази «Онытылмас еллар» («Незабываемые годы»). Проблематика романа. Система образов. Отражение славного пути страны в её историческом развитии.

119.8.2.4. Жанр драмы.

Т. Миннуллин «Әлдермештән Әлмәндәр» («Старик Альмандар из Альдермыша»). Философские основы понятий жизни и смерти, ответственности перед обществом, честности, уважения к своему прошлому, вера в будущее. Образ сильного человека в произведении. Аллегория и условность. Конфликт как основа сюжета драматического произведения.

119.8.2.5. Жанры лирики: пейзажная, философская, гражданская, интимная лирика.

Х. Туфан «Кайсыгызның кулы җылы?» («У кого руки теплее»). Богатство и многообразие человеческих чувств и переживаний. Отношение поэта к родному языку.

Г. Тукай «Җәйге таң хатирәсе» («Летняя заря»). Образы природы.

С. Хаким «Бу кырлар, бу үзәннәрдә» («На этих лугах, в этих долинах»). Образ родного края, мифологизация образа родины. Чувство гордости и восхищения великими личностями татарского народа.

Г. Авзал «Бу – Ватан» («Это – Родина»). Национальный образ народа.

Н. Арсланов «Халкыма» («Моему народу»). Чувство гордости за свой народ, историю и культуру.

Р. Гаташ «Татар китабы» («Татарская книга»). Исторические личности татарского народа. Трагизм их судьбы. Книга – духовное богатство, символ красоты и вечности.

Р. Файзуллин «… Җыя кеше» («... Человек копит»). Смысл бытия. Сущность человека.

Р. Харис «Кеше кайчан матур» («Чем красив человек»). Внутренняя красота человека.

М. Мирза «Көздә бер мәл» («Одно мгновение осени»), «Моң» («Печаль»). Роль природы в раскрытии чувств и переживаний лирического героя.

Г. Мурат «Туган тел» («Родной язык»). Уважение к истории своего народа, чувство ответственности за сохранение родного языка.

119.8.2.6. Лиро-эпические жанры литературы. Жанр поэмы. Особенности поэмы. Жанр стихотворения в прозе. Особенности жанра.

Р. Файзуллин «Сәйдәш» («Сайдаш»). Поэма о жизни и творчестве известного татарского композитора С. Сайдашева. Противоречия в судьбе композитора.

Г. Кутуй «Сагыну» («Ностальгия»). Чувства любви к Родине, гордости за свой народ, надежда и вера в благополучное возвращение, раскрывающие чувство тоски по родной земле.

119.8.3. Теория литературы.

Баит, рассказ, сюжет, элементы сюжета, композиция, повесть, лирическое отступление, персонаж, роман, драма, конфликт, монолог, диалог, интимная лирика, пейзажная лирика, философская лирика, гражданская лирика, поэма, стихи в прозе

(нэсер).

119.9. Содержание обучения в 8 классе.

119.9.1. Устное народное творчество.

119.9.1.1. Дастаны. Художественное своеобразие дастана. Виды дастанов.

Дастан «Идегәй» («Идегей») как памятник устного народного творчества. Реальная основа произведения. Система образов в дастане. Изображение сложного пути народа через призму масштабных событий, судеб великих исторических личностей.

119.9.2. Художественные приёмы в литературном произведении.

119.9.2.1. Пейзаж в литературном произведении. Виды пейзажа. Функции пейзажа.

Творчество Г. Баширова «Җидегән чишмә» («Семерица»). (отрывки). Нравственные истоки, традиции, обычаи, национальные черты татарского народа. Картины природы родного края.

Н. Арсланов «Яз» («Весна»). Образ весенней природы. Функции пейзажа в стихотворении.

119.9.2.2. Портрет как художественный приём. Функции портрета в произведении. Виды портрета: портрет-описание, портрет-сравнение, портрет-впечатление, психологический портрет.

Ф. Хусни «Йөзек кашы» («Перстень») (отрывки). Изображение перипетий в судьбе человека. Светлые лирические чувства героев произведения. Трагический финал любви.

Ш. Зигангирова «Татар кызына» («Татарской девушке»). Выразительные средства в портретной характеристике персонажа. Воспевание красоты татарской девушки.

119.9.2.3. Художественная деталь в литературном произведении. Функции художественной детали. Выделительная и психологическая виды художественной детали. Образы-вещи в литературном произведении.

Творчество А. Еники «Әйтелмәгән васыять» («Невысказанное завещание»). Система образов. Проблематика повести. Потеря нравственных ориентиров в обществе. Судьба татарской нации. Философское значение понятия «завещание». Образы-вещи в произведении. Художественная деталь в раскрытии идеи произведения.

Х. Туфан «Каеннар сары иде» («Берёзы стали жёлтыми»). Образ ребёнка. Функции художественной детали в описании литературного образа.

119.9.2.4. Символ и литературное произведение. Типы символов в литературе. Художественный образ-символ.

Дардменд «Кораб» («Корабль»). Изображение судьбы нации, народа в образах корабля, бури, волны и пропасти. Связь человека со Вселенной, миром, единство с природой. Символическая образность в стихотворении.

Жизнь и творчество Ф. Яруллина «Җилкәннәр җилдә сынала» («Упругие паруса») (отрывки). Судьба человека. Сила воли и сильный характер. Образ сильного человека. Особенности портрета литературных героев.

119.9.2.5. Психологизм как единство литературных приёмов. Виды приёмов психологизма. Роль психологических приёмов в раскрытии литературных образов, идейного содержания произведения.

А. Еники «Кем җырлады?» («Кто пел?»). Образ раненного лейтенанта, его

чувства и переживания в последние моменты жизни. Образ татарской песни. Психологические приёмы в рассказе.

119.9.2.6. Художественное время и пространство в литературном произведении (хронотоп). Виды художественного времени, типы пространства. Хронотопические образы.

Творчество А. Кутуя «Тапшырылмаган хатлар» («Неотосланные письма»). Эпистолярный жанр в литературе. Проблема любви и создания семьи, её разрешение в повести. Отношение автора к образам Галии и Искандера. Романтическое изображение нового человека. Хронотопические образы.

М. Галиев «Кичке сурәт» («Вечерний пейзаж»). Бинарные оппозиции в определении идеи произведения.

119.9.3. Теория литературы.

Дастан, пейзаж, портрет, художественная деталь, образы-вещи, собирательный образ, художественное время и пространство (хронотоп), психологизм, символизм, символический образ, эпистолярный стиль, исторический роман, романтизм, романтический образ.

119.10. Содержание обучения в 9 классе.

119.10.1. Литература как искусство слова. Своеобразие художественного отражения жизни в словесном искусстве. Периодизация татарской литературы.

119.10.2. История татарской литературы.

119.10.2.1. Средневековая тюрко-татарская литература. Литература XII – первой половины XIII веков. Особенности периода.

Кул Гали «Кыйссаи Йосыф» («Сказание о Юсуфе»). Образы Юсуфа и Зулейхи. Сила любви. Идеи гуманизма и справедливости. Художественное своеобразие поэмы. Связь коранических сюжетов с татарской литературой.

119.10.2.2. Литература XIII – первой половины XV веков. Общая характеристика литературы данного периода.

С. Сараи «Сөһәйл вә Гөлдерсен» («Сухайль и Гульдурсун»). Идейно-эстетическое содержание поэмы, художественное своеобразие. Противопоставление любви жестокости и несправедливости.

119.10.2.3. Татарская литература периода Казанского ханства. Особенности развития татарской литературы данного периода.

Кул Шариф «Гафил торма» («Не будь неучем»). Дидактическое содержание, назидательность литературы. Единство религиозного и светского содержания. Роль знаний в жизни человека.

119.10.2.4. Татарская литература XVII века. Особенности развития татарской литературы XVII века. Суфийская литература. Нравственно-философское направление литературы.

М. Колый Хикметы. Проблематика хикметов. Духовные переживания, нравственные устои лирического героя.

119.10.2.5. Татарская литература XVIII века. Особенности развития татарской литературы XVIII века. Сближение литературы с жизнью народа.

Г. Утыз Имяни «Гыйлемнең өстенлеге турында» («О преимуществе знания»), «Егет булу турында» («О мужестве»), «Татулык турында» («О дружбе»). Назидательный характер произведений. Связь знания с трудом. Беседа о честности, справедливости, щедрости, терпении, воспитание нравственности с молодых лет.

119.10.2.6. Татарская литература XIX века. Особенности развития татарской

литературы в XIX веке. Просветительское движение у татар. Становление реалистической поэзии. Тематика произведений.

Творчество Г. Кандалый «Сәхипҗәмал» («Сахибджамал») (отрывок). Прославление в поэме чувства великой любви. Описание красоты женщины. Взаимосвязь идейно-эстетических находок автора с развитием общественного сознания.

Жизнь и творчество К. Насыри «Кырык бакча» («Сорок садов»). Нравственные качества. Духовная красота человека.

Биография М. Акъегетзадэ. Повесть «Хисаметдин менла» («Хисаметдин менла»). Просветительские идеи в произведении. Проблема героя времени. Просветительский реализм.

119.10.2.7. Татарская литература начала XX века. Особенности татарской литературы начала XX века. Приобщение татарской литературы к достижениям восточной, русской, европейской литературы, философии и культуры.

Жизнь и творчество Г. Тукая. Стихотворения «Милләткә» («К нации»). Чувства любви и уважения к своему народу, к нации. Глубина переживаний лирического героя о судьбе татарского народа. Отражение фольклорных мотивов в творчестве поэта.

Жизнь и творчество Дардменда. Стихотворения «Видагъ» («Расставание»). Тема родины. Противопоставление Отчизны родному народу.

Жизнь и творчество С. Рамиева. «Таң вакыты» («На рассвете»). Переживания лирического героя за свой народ, желание видеть его свободным, образованным, прогрессивным. Особенности романтического героя.

Жизнь и творчество Г. Исхаки. Повесть «Сөннәтче бабай» («Суннатчи бабай»). Нравственные качества татарского народа.

Жизнь и творчество Ф. Амирхана «Хәят» («Хаят»). Противостояние культов красоты, женственности, любви с консервативной нравственностью. Глубокий лиризм переживаний главной героини. Влияние среды на формирование мировоззрения героини. Система образов.

119.10.2.8. Татарская литература 1920-1930-х годов. Особенности татарской литературы данного периода

Жизнь и творчество Х. Такташа «Мәхәббәт тәүбәсе» («Раскаяние в любви»). Авторская позиция в отношении героев произведения. Отрицательное отношение автора к идее «свободной любви».

119.10.2.9. Татарская литература периода Великой Отечественной войны и послевоенного времени. Особенности татарской литературы данного периода.

Жизнь и творчество М. Джалиля «Моабит дәфтәрләре» («Моабитская тетрадь»): «Җырларым» («Мои песни»). История возвращения «Моабитских тетрадей» на родину поэта. Тема мужества и героизма. Чувства и переживания лирического героя. Поэтические приёмы в создании стихотворений.

Жизнь и творчество Ф. Карима «Кыр казы» («Дикий гусь»). Чувство тоски по Родине, по родным и близким.

119.10.2.10. Татарская проза 1960-1980-х годов. Особенности татарской прозы данного периода.

А. Гилязов «Өч аршын җир» («Три аршина земли»). Художественное осмысление национальных черт характера человека, находящегося вдали от Родины. Роль хронотопа дороги в раскрытии характера главного героя произведения.

119.10.2.11. Татарская лирика 1960-1980-х годов. Особенности татарской лирики

данного периода.

Творчество Р. Файзуллина «Нюанслар иле» («Страна нюансов»): «Чынлык» («Действительность»), «Вакыт» («Время»), «Көзге яңгыр» («Осенний дождь»), «Язгы кәеф» («Весеннее настроение»). Философские размышления поэта о времени, истории, жизни.

Творчество Р. Хариса «Ак сөлге» («Белое полотенце»). Проблема сохранения национальных традиций.

119.10.2.12. Татарская драматургия 1960-1980-х годов. Особенности татарской драматургии данного периода.

Творчество Т. Миннуллина «Дуслар җыелган җирдә» («Когда собираются друзья»). Нравственные проблемы в произведении.

119.10.2.13. Татарская литература рубежа XX-XXI веков. Особенности развития татарской литературы данного периода.

Творчество Р. Миннуллина «Һәйкәлләрне тыңлыйк!» («Что говорят памятники»). Гимн мужеству и героизму советского народа.

119.10.2.14. Развитие современной татарской литературы. Обзор. Мировой литературный процесс. Взаимосвязи между татарской, русской и зарубежной литературами.

А. Ахметгалиева «Кайтаваз» («Эхо»). Отношения между матерью и детьми. Роль матери в жизни человека.

119.10.3. Теория литературы.

Литературный процесс, периоды развития литературы, религиозная литература, светская литература, дидактизм, хикметы, просветительский реализм, музыкальная драма, авторская позиция.

119.11. **Планируемые результаты** освоения программы по родной (татарской) литературе на уровне основного общего образования.

119.11.1. В результате изучения родной (татарской) литературы на уровне основного общего образования у обучающегося будут сформированы следующие **личностные результаты:**

1) гражданского воспитания:

готовность к выполнению обязанностей гражданина и реализации его прав, уважение прав, свобод и законных интересов других людей, активное участие в жизни семьи, образовательной организации, местного сообщества, родного края, страны, в том числе в сопоставлении с ситуациями, отражёнными в литературных произведениях;

неприятие любых форм экстремизма, дискриминации, понимание роли различных социальных институтов в жизни человека, представление об основных правах, свободах и обязанностях гражданина, социальных нормах и правилах межличностных отношений в поликультурном и многоконфессиональном обществе, в том числе с использованием примеров из родной (татарской) литературы;

готовность к разнообразной совместной деятельности, стремление к взаимопониманию и взаимопомощи, в том числе с использованием примеров из литературы; активное участие в самоуправлении в образовательной организации, готовность к участию в гуманитарной деятельности;

2) патриотического воспитания:

осознание российской гражданской идентичности в поликультурном и многоконфессиональном обществе, проявление интереса к познанию родного (татарского) языка и родной (татарской) литературы, истории, культуры Российской Федерации, своего края в контексте изучения произведений татарской литературы, а также русской литературы;

ценностное отношение к достижениям своей Родины – России, к науке, искусству, спорту, технологиям, боевым подвигам и трудовым достижениям народа, в том числе отражённым в художественных произведениях;

уважение к символам России, государственным праздникам, историческому и природному наследию и памятникам, традициям разных народов, проживающих в родной стране, обращая внимание на их воплощение в татарской литературе;

3) духовно-нравственного воспитания:

ориентация на моральные ценности и нормы в ситуациях нравственного выбора с оценкой поведения и поступков персонажей литературных произведений;

готовность оценивать своё поведение и поступки, а также поведение и поступки других людей с позиции нравственных и правовых норм с учётом осознания последствий поступков;

активное неприятие асоциальных поступков, свобода и ответственность личности в условиях индивидуального и общественного пространства;

4) эстетического воспитания:

восприимчивость к разным видам искусства, традициям и творчеству своего и других народов, понимание эмоционального воздействия искусства, в том числе изучаемых литературных произведений;

осознание важности художественной литературы и культуры как средства коммуникации и самовыражения;

понимание ценности отечественного и мирового искусства, роли этнических культурных традиций и народного творчества;

стремление к самовыражению в разных видах искусства;

5) физического воспитания, формирования культуры здоровья и эмоционального благополучия:

осознание ценности жизни с использованием собственного жизненного и читательского опыта, ответственное отношение к своему здоровью и установка на здоровый образ жизни (здоровое питание, соблюдение гигиенических правил, сбалансированный режим занятий и отдыха, регулярная физическая активность);

осознание последствий и неприятие вредных привычек (употребление алкоголя, наркотиков, курение) и иных форм вреда для физического психического здоровья, соблюдение правил безопасности, в том числе правил безопасного поведения в Интернет-среде;

способность адаптироваться к стрессовым ситуациям и меняющимся социальным, информационным и природным условиям, в том числе осмысляя собственный опыт и выстраивая дальнейшие цели, умение принимать себя и других, не осуждая;

умение осознавать эмоциональное состояние себя и других, опираясь на примеры из литературных произведений, умение управлять собственным эмоциональным состоянием, сформированность навыка рефлексии, признание своего права на ошибку и такого же права другого человека с оценкой поступков литературных героев;

6) трудового воспитания:

установка на активное участие в решении практических задач (в рамках семьи, образовательной организации, населенного пункта, родного края) технологической и социальной направленности, способность инициировать, планировать и самостоятельно выполнять такого рода деятельность;

интерес к практическому изучению профессий и труда различного рода, в том числе на основе применения изучаемого предметного знания и знакомства с деятельностью героев на страницах литературных произведений;

осознание важности обучения на протяжении всей жизни для успешной профессиональной деятельности и развитие необходимых умений для этого;

готовность адаптироваться в профессиональной среде; уважение к труду и результатам трудовой деятельности, в том числе при изучении произведений татарского фольклора и литературы, осознанный выбор и построение индивидуальной траектории образования и жизненных планов с учетом личных и общественных интересов и потребностей;

7) экологического воспитания:

ориентация на применение знаний из социальных и естественных наук для решения задач в области окружающей среды, планирования поступков и оценки их возможных последствий для окружающей среды;

повышение уровня экологической культуры, осознание глобального характера экологических проблем и путей их решения;

активное неприятие действий, приносящих вред окружающей среде, в том числе сформированное при знакомстве с литературными произведениями, поднимающими экологические проблемы;

осознание своей роли как гражданина и потребителя в условиях взаимосвязи природной, технологической и социальной среды, готовность к участию в практической деятельности экологической направленности;

8) ценности научного познания:

ориентация в деятельности на современную систему научных представлений об основных закономерностях развития человека, природы и общества, взаимосвязях человека с природной и социальной средой с использованием изученных и самостоятельно прочитанных литературных произведений;

овладение языковой и читательской культурой как средством познания мира;

овладение основными навыками исследовательской деятельности с учётом специфики литературного образования, установка на осмысление опыта, наблюдений, поступков и стремление совершенствовать пути достижения индивидуального и коллективного благополучия;

9) обеспечение адаптации обучающегося к изменяющимся условиям социальной и природной среды:

освоение обучающимися социального опыта, основных социальных ролей, соответствующих ведущей деятельности возраста, норм и правил общественного поведения, форм социальной жизни в группах и сообществах, включая семью, группы, сформированные по профессиональной деятельности, а также в рамках социального взаимодействия с людьми из другой культурной среды, изучение и оценка социальных ролей персонажей литературных произведений;

способность во взаимодействии в условиях неопределённости, открытость опыту и знаниям других, способность действовать в условиях неопределенности,

повышать уровень своей компетентности через практическую деятельность, в том числе умение учиться у других людей, осознавать в совместной деятельности новые знания, навыки и компетенции из опыта других;

навык выявления и связывания образов, способность формирования новых знаний, в том числе способность формулировать идеи, понятия, гипотезы об объектах и явлениях, в том числе ранее неизвестных, осознавать дефициты собственных знаний и компетентностей, планировать своё развитие;

умение оперировать основными понятиями, терминами и представлениями в области концепции устойчивого развития;

умение анализировать и выявлять взаимосвязи природы, общества и экономики;

умение оценивать свои действия с учётом влияния на окружающую среду, достижений целей и преодоления вызовов, возможных глобальных последствий;

способность осознавать стрессовую ситуацию, оценивать происходящие изменения и их последствия, опираясь на жизненный и читательский опыт, воспринимать стрессовую ситуацию как вызов, требующий контрмер, оценивать ситуацию стресса, корректировать принимаемые решения и действия, формулировать и оценивать риски и последствия, формировать опыт, находить позитивное в произошедшей ситуации, быть готовым действовать в отсутствии гарантий успеха.

119.11.2. В результате изучения родной (татарской) литературы на уровне основного общего образования у обучающегося будут **сформированы познавательные универсальные учебные действия, коммуникативные универсальные учебные действия, регулятивные универсальные учебные действия, умение совместной деятельности.**

119.11.2.1. У обучающегося будут сформированы следующие базовые логические действия как часть познавательных универсальных учебных действий:

выявлять и характеризовать существенные признаки объектов (художественных и учебных текстов, литературных героев и другие) и явлений (литературных направлений, этапов историко-литературного процесса);

устанавливать существенный признак классификации и классифицировать литературные объекты по существенному признаку, устанавливать основания для их обобщения и сравнения, определять критерии проводимого анализа;

с учётом предложенной задачи выявлять закономерности и противоречия в рассматриваемых литературных фактах и наблюдениях над текстом, предлагать критерии для выявления закономерностей и противоречий;

выявлять дефициты информации, данных, необходимых для решения поставленной учебной задачи;

выявлять причинно-следственные связи при изучении литературных явлений и процессов, проводить выводы с использованием дедуктивных и индуктивных умозаключений, умозаключений по аналогии, формулировать гипотезы об их взаимосвязях;

самостоятельно выбирать способ решения учебной задачи при работе с разными типами текстов (сравнивать несколько вариантов решения, выбирать наиболее подходящий с учётом самостоятельно выделенных критериев).

119.11.2.2. У обучающегося будут сформированы следующие базовые исследовательские действия как часть познавательных универсальных учебных действий:

использовать вопросы как исследовательский инструмент познания в литературном образовании;

формулировать вопросы, фиксирующие разрыв между реальным и желательным состоянием ситуации, объекта, и самостоятельно устанавливать искомое и данное;

формировать гипотезу об истинности собственных суждений и суждений других, аргументировать свою позицию, мнение;

проводить по самостоятельно составленному плану небольшое исследование по установлению особенностей литературного объекта изучения, причинно-следственных связей и зависимостей объектов между собой;

оценивать на применимость и достоверность информацию, полученную в ходе исследования (эксперимента);

самостоятельно формулировать обобщения и выводы по результатам проведённого наблюдения, опыта, исследования; владеть инструментами оценки достоверности полученных выводов и обобщений;

прогнозировать возможное дальнейшее развитие событий и их последствия в аналогичных или сходных ситуациях, а также выдвигать предположения об их развитии в новых условиях и контекстах, в том числе в литературных произведениях.

119.11.2.3. У обучающегося будут сформированы умения работать с информацией как часть познавательных универсальных учебных действий:

применять различные методы, инструменты и запросы при поиске и отборе литературной и другой информации или данных из источников с учётом предложенной учебной задачи и заданных критериев;

выбирать, анализировать, систематизировать и интерпретировать литературную и другую информацию различных видов и форм представления;

находить сходные аргументы (подтверждающие или опровергающие одну и ту же идею, версию) в различных информационных источниках;

самостоятельно выбирать оптимальную форму представления литературной и другой информации и иллюстрировать решаемые учебные задачи несложными схемами, диаграммами, иной графикой и их комбинациями;

оценивать надёжность литературной и другой информации по критериям, предложенным учителем или сформулированным самостоятельно;

эффективно запоминать и систематизировать эту информацию.

119.11.2.4. У обучающегося будут сформированы умения общения как часть коммуникативных универсальных учебных действий:

воспринимать и формулировать суждения, выражать эмоции в соответствии с условиями и целями общения, выражать себя (свою точку зрения) в устных и письменных текстах;

распознавать невербальные средства общения, понимать значение социальных знаков, распознавать предпосылки конфликтных ситуаций, находя аналогии в литературных произведениях, смягчать конфликты, вести переговоры;

понимать намерения других, проявлять уважительное отношение к собеседнику и корректно формулировать свои возражения, в ходе учебного диалога и (или) дискуссии задавать вопросы по существу обсуждаемой темы и высказывать идеи, нацеленные на решение учебной задачи и поддержание общения; сопоставлять свои суждения с суждениями других участников диалога, обнаруживать различие и сходство позиций;

публично представлять результаты выполненного опыта (литературоведческого

эксперимента, исследования, проекта);

самостоятельно выбирать формат выступления с учётом задач презентации и особенностей аудитории и в соответствии с ним составлять устные и письменные тексты с использованием иллюстративных материалов.

119.11.2.5. У обучающегося будут сформированы умения самоорганизации как части регулятивных универсальных учебных действий:

выявлять проблемы для решения в учебных и жизненных ситуациях, анализируя ситуации, изображённые в художественной литературе;

ориентироваться в различных подходах принятия решений (индивидуальное, принятие решения в группе, принятие решений группой);

самостоятельно составлять алгоритм решения учебной задачи (или его часть), выбирать способ решения учебной задачи с учётом имеющихся ресурсов и собственных возможностей, аргументировать предлагаемые варианты решений;

составлять план действий (план реализации намеченного алгоритма решения) и корректировать предложенный алгоритм с учётом получения новых знаний об изучаемом литературном объекте;

проводить выбор и брать ответственность за решение.

119.11.2.6. У обучающегося будут сформированы умения самоконтроля, эмоционального интеллекта, принятия себя и других как части регулятивных универсальных учебных действий:

владеть способами самоконтроля, самомотивации и рефлексии в литературном образовании;

давать оценку учебной ситуации и предлагать план её изменения;

учитывать контекст и предвидеть трудности, которые могут возникнуть при решении учебной задачи, адаптировать решение к меняющимся обстоятельствам;

объяснять причины достижения (недостижения) результатов деятельности, давать оценку приобретённому опыту, находить позитивное в произошедшей ситуации;

вносить коррективы в деятельность на основе новых обстоятельств и изменившихся ситуаций, установленных ошибок, возникших трудностей, оценивать соответствие результата цели и условиям;

различать, называть и управлять собственными эмоциями и эмоциями других;

выявлять и анализировать причины эмоций;

ставить себя на место другого человека, понимать мотивы и намерения другого, анализируя примеры из художественной литературы;

регулировать способ выражения своих эмоций;

осознанно относиться к другому человеку, его мнению, размышляя над взаимоотношениями литературных героев;

признавать своё право на ошибку и такое же право другого;

принимать себя и других, не осуждая;

проявлять открытость себе и другим;

осознавать невозможность контролировать всё вокруг.

119.11.2.7. У обучающегося будут сформированы умения совместной деятельности:

понимать и использовать преимущества командной (парной, групповой, коллективной) и индивидуальной работы при решении конкретной проблемы на уроках родной (татарской) литературы, обосновывать необходимость применения

групповых форм взаимодействия при решении поставленной задачи;

принимать цель совместной учебной деятельности, коллективно строить действия по её достижению: распределять роли, договариваться, обсуждать процесс и результат совместной работы;

обобщать мнения нескольких человек, проявлять готовность руководить, выполнять поручения, подчиняться;

планировать организацию совместной работы на уроке родной (татарской) литературы, определять свою роль (с учётом предпочтений и возможностей всех участников взаимодействия), распределять задачи между членами команды, участвовать в групповых формах работы (обсуждения, обмен мнений, «мозговые штурмы» и иные);

выполнять свою часть работы, достигать качественного результата по своему направлению и координировать свои действия с другими членами команды;

оценивать качество своего вклада в общий результат по критериям, сформулированным участниками взаимодействия на литературных занятиях;

сравнивать результаты с исходной задачей и вклад каждого члена команды в достижение результатов, разделять сферу ответственности и проявлять готовность к предоставлению отчёта перед группой.

119.11.3. **Предметные результаты** изучения родной (татарской) литературы. К концу обучения **в 5 классе** обучающийся научится:

выразительно читать вслух и наизусть произведения, их фрагменты в рамках программы (правильно передавать эмоциональное содержание произведения, точно воспроизводить стихотворный ритм);

различать основные жанры фольклора и художественной литературы (миф, фольклорная и литературная сказка, загадка, пословица, поговорка, предание, легенда, баит, басня, рассказ, повесть, лирическое стихотворение, пьеса); отличать прозаические тексты от поэтических;

эмоционально откликаться на прочитанное, делиться впечатлениями о произведении;

определять и формулировать тему, основную мысль прочитанных произведений;

формулировать вопросы по содержанию произведений;

участвовать в обсуждении прочитанного;

обосновывать свои суждения с использованием текста;

характеризовать литературного героя, оценивать его поступки;

пересказывать художественный текст (подробно, сжато);

составлять простой план художественного произведения;

использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (образ, эпос, лирика, драма, тема, идея, юмор и другие);

создавать собственный письменный текст: давать развёрнутый ответ на вопрос (объёмом не менее 20-30 слов), связанный со знанием и пониманием литературного произведения.

119.11.4. **Предметные результаты** изучения родной (татарской) литературы. К концу обучения **в 6 классе** обучающийся научится:

выразительно читать вслух и наизусть произведения, их фрагменты в рамках программы;

определять и формулировать тему, идею, проблематику прочитанных произведений;

характеризовать литературного героя, создавать его словесный портрет на основе авторского описания и художественных деталей;

сопоставлять персонажей одного произведения по сходству и контрасту;

формулировать свою точку зрения и понимать смысл других суждений;

пересказывать художественный текст, используя разные виды пересказа (подробный, сжатый, выборочный, творческий);

составлять простой план художественного произведения, в том числе цитатный;

использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (образ автора, проблема, характер, тип, метафора и другие);

писать сочинение по личным впечатлениям, по картине и по предложенной тематике.

119.11.5. **Предметные результаты** изучения родной (татарской) литературы. К концу обучения **в 7 классе** обучающийся научится:

выразительно читать вслух и наизусть произведения, их фрагменты в рамках программы;

определять и формулировать проблему прочитанных произведений;

соотносить содержание и проблему художественных произведений;

характеризовать литературного героя, его внешность и внутренние качества, поступки и отношения с другими героями;

анализировать произведение, используя изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (рассказ, повесть, роман, жанры лирики, комедия, драма, сюжет, диалог, монолог, композиция и другие);

определять род и жанр литературного произведения;

выявлять характер конфликта в произведении;

писать сочинения по предложенной литературной тематике (с использованием одного произведения).

119.11.6. **Предметные результаты** изучения родной (татарской) литературы. К концу обучения **в 8 классе** обучающийся научится:

определять и формулировать тематику, проблематику и идейное содержание прочитанных произведений;

анализировать литературное произведение; определять род и жанр литературного произведения на основе анализа важнейших особенностей его содержания и формы; характеризовать в произведениях конфликт (внешний и внутренний);

определять роль художественной детали, выявлять её художественную функцию;

характеризовать особенности строения сюжета и композиции; определять стадии развития действия в художественных произведениях;

определять роль пейзажа и интерьера в произведении;

определять элементы психологизма в литературном произведении;

выявлять языковые особенности произведения; определять в тексте художественные средства и характеризовать их роль в литературном произведении;

участвовать в дискуссии о прочитанном, формулировать свою точку зрения, аргументированно ее отстаивать, понимать смысл других суждений;

использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (просветительский реализм, реалистическая проза, символ и другие);

писать сочинение по предложенной литературной тематике (с использованием одного или нескольких произведений одного писателя).

119.11.7. **Предметные результаты** изучения родной (татарской) литературы. К концу обучения **в 9 классе** обучающийся научится:

соотносить содержание и проблематику художественных произведений со временем их написания и отображённой в них эпохой; выделять основные этапы историко-литературного процесса;

иметь представление о фактах из биографии писателя и сведений об историко-культурном контексте его творчества;

характеризовать особенности строения сюжета и композиции, конфликта;

выявлять в художественном произведении и различать позиции героев, повествователей;

воспринимать литературное произведение как художественное высказывание автора, выявлять авторскую позицию;

использовать изученные теоретико-литературные понятия при анализе художественного текста (литературный процесс, периоды развития литературы, авторская позиция и другие);

писать сочинение по предложенной литературной тематике (с использованием одного или нескольких произведений одного писателя, произведений разных писателей)

5-9 сыйныфларда «Туган (татар) телдәге әдәбият» фәне

Туган (татар) телдәге әдәбият. 5 сыйныф: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Г.Н. Мөхәрләмова, Д.М. Абдуллина. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 196 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 6 сыйныф. Ике кисәктә. Беренче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Г.Н. Мөхәрләмова, Д.М. Абдуллина. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 112 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 6 сыйныф. Ике кисәктә. Икенче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Г.Н. Мөхәрләмова, Д.М. Абдуллина. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 182 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 7 сыйныф. Ике кисәктә. Беренче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Г.Н. Мөхәрләмова, Д.М. Абдуллина. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 212 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 7 сыйныф. Ике кисәктә. Икенче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Г.Н. Мөхәрләмова, Д.М. Абдуллина. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 120 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 8 сыйныф. Ике кисәктә. Беренче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Д.М. Абдуллина, Г.Н. Мөхәрләмова. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 224 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 8 сыйныф. Ике кисәктә. Икенче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Д.М. Абдуллина, Г.Н. Мөхәрләмова. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 216 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 9 сыйныф. Ике кисәктә. Беренче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Д.М. Абдуллина, Г.Н. Мөхәрләмова. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 224 б.

Туган (татар) телдәге әдәбият. 89 сыйныф. Ике кисәктә. Икенче кисәк: төп гомуми белем бирү оешмалары өчен дәреслек (татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучылар өчен) / Д.М. Абдуллина, Г.Н. Мөхәрләмова. – Казан: Татарстан Республикасы Фәннәр академиясе нәшрияты. – 246 б.

Аңлатма язуы

5-9 сыйныфларда «Туган (татар) телдәге әдәбият»ны өйрәнү башлангыч сыйныфларда алган белемнәрне тирәнәйтү, үстерүне, укучыларны татар халкының күп гасырлык әдәби, мәдәни мирасы белән таныштыруны күздә тота. Шул нигездә милли үзаңны үстерү, этник чыгышыңны аңлау, тарих, тел, мәдәният, дөньяга караш, менталитет, үз халкыңның фәлсәфи карашлары турында системалы белемнәр алу өчен шартлар тудыруны, әдәбиятны сәнгатьнең бер төре буларак кабул итүне, форма һәм эчтәлек бердәмлеге принципларына таянып аның асылын аңлауны, шәрехли алуны, анализлау күнекмәләрен үстерүне тәэмин итә.

Укучыны халкыбызның мәдәни байлыгының зур бер өлешен тәшкил иткән әдәби мираска якынайту, андагы кыйммәтләрне аңлый, хөрмәт итә һәм куллана белергә, уку эшчәнлеген тормышта белем туплау, аны файдалана белергә өйрәтү уку предметының максат булып тора.

Уку предметын өйрәнүнең бурычлары:

– әдәби текстны шәрехләү, анализлау һәм аңлату күнекмәләрен үстерү;

– әдәби-теоретик төшенчәләр белән танышу, әдәби анализ алымнарын куллану аша укучыны сүз сәнгате булган туган телдәге татар әдәбиятына якынайту;

– татар әдәби барышы белән танышу һәм аның тарихи процесс белән бәйләнешен аңлау;

– укучыларның коммуникатив күнекмәләрен үстерү (татар телендә язма һәм телдән диалогик һәм монологик сөйләм);

– укучыларның күзаллауларын формалаштыру;

– укучыларның әхлакый һәм эстетик хисләрен формалаштыру.

5-9 сыйныфларда «Туган (татар) телдәге әдәбият» предметы яңа ФДББСлары таләпләренә туры китереп эшләнелә. Ул ике дәрәҗәдә белем бирә торган мәктәп укучыларын күздә тота. Дәреслек татар телендә белем бирә торган һәм рус телендә белем бирүче мәктәпләрнең татар телен туган тел буларак өйрәнүче укучыларына аталган. Шул ук вакытта яшь буынның туган телне белү, милли яшәешебез, халкыбызның гореф-гадәтәре белән танышлык дәрәҗәсе төрле булуы да исәпкә алынган. «Туган (татар) телдәге әдәбият» укучыны үз халкының яшәеш фәлсәфәсенә, тарихына, теленә дә якынайтырга, әдәбият фәне нигезләрен үзләштерүне дә тәэмин итәргә тиеш. Әмма укытуга бирелгән булган вакытның бик кыска булуы (атнага 1 сәгать) күләмле материалны бик тыгыз һәм аңлаешлы, гади итеп шул кысаларга сыйдыруны таләп итә. Шуны күздә тотып, уку материалын тәкъдим итүнең дә үзенчәлекле юллары сайланды.

Предмет халык авыз иҗаты әсәрләре (әкиятләр, мифлар, риваятьләр, легендалар, халык авыз иҗатының кече жанрлары (табышмаклар, мәкальләр һәм әйтемнәр), татар халык җырлары, дастаннар, бәетләр белән танышуны, татар әдәбияты барышын чорларга бүлеп өйрәнүне һәм татар әдәбиятын катлаулы гомуми әдәби процессның бер буыны буларак күзаллауны, әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерүне үз эченә ала. Әлеге материал укучының яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып, башка предметлар белән дә бәйләнешне күздә тотып сыйныфларга өлешләп бүлеп бирелә.

5-7 сыйнфларда төп максат буларак әдәбиятның төр һәм жанр мәсьәләсен карау алга чыкты. Аерым алганда 5 сыйныфта игътибар үзәгендә әдәби төрләр белән танышу тора. Аерым әсәрләр мисалында проза, лирика, драма үзенчәлекләре өйрәнелә. 6 сыйныфта лирика, хикәя, повесть, лиро-эпик әсәрләрдә, драмада, фантастик һәм автобиографик характердагы әсәрләрдә образлылык тудыру алымнары карала. 7 сыйныфта укучылар хикәя, повесть, роман, драма һәм лиро-эпик әсәрләрнең жанр хасиятләрен өйрәнәләр. 8 сыйныфта әдәби әсәрне укучылар сәнгати алымнарны карау ягыннан тикшерәләр. 9 сыйныф материалы алган белемнәрне системалаштыруны күздә тота. Ул тулы әдәбият тарихына күзәтү ясый. Әдәби барышны халык тарихы һәм гомуми әдәби процесс белән бәйләнештә күзаллау мөмкинлеге тудыра. Сүз сәнгатенең кешенең рухи дөньясы белән тирәнтен керешкән төре булган әдәбиятны аңлап кабул итәргә өйрәтә

ТЕМАТИК ПЛАНЛАШТЫРУ

5 класс – 34 сәгать (рус телендә белем бирү мәктәпләренә)

№ п/п	Наименование разделов и тем программы	Количество часов			Электронные (цифровые) образовательные ресурсы
		Всего	Контрольные работы	Практические работы	
1.	Мифы/Мифлар	2			
Устное народное творчество/Халык авыз иҗаты					
2.	Сказки/Әкиятләр	4		Проектная работа -1	
3.	Легенды и риваять/Легендалар һәм риваятьләр	2			
4.	Малые жанры устного народного творчества/Татар халык авыз иҗатының кече жанрлары	4	Контрольная работа -1		
Татарская литература/ Татар әдәбияты					
5.	Литературная сказка/Әдәби әкият (автор әкияте)	2			
6.	Проза/Проза	6		Сочинение -1	
7.	Басня/Мәсәл	2			
8.	Лирические произведения/Лирик әсәрләр	8		Творческая работа-1	
9.	Драматические произведения/Драма әсәрләре	3			
10.	Итоговый урок/Нәтиҗәләр чыгару	1	Контрольная работа -1		
	Итого	**34**	**2**		

№	Тема	Тема урока	Сәг. сан ы	Укучылар эшчәнлегенең төп төрләре	Дата
1	Мифы/ Мифлар (2 сәгать)	**1.** Духи–мифические образы. Татарские народные мифы. Миф «Откуда появляется ветер»/Ияләр – мифик образлар. Татар халык мифлары. «Җил иясе җил чыгара» мифы	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп мифларны уку. Фольклор әсәренең тексты белән эшләү: мифларны һәм мифик образларны анализлау, мифларның тема һәм проблемаларын билгеләү, төп фикерен ачыклау.Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү	
		2. Понятие о мифе. Происхождение мифов, их классификация. Миф «Курица» /Мифларның килеп чыгышы, аларны классификацияләү. Тавык турында да миф бар. «Тавык» мифы	1		
Халык авыз иҗаты					
2	Сказки/ Әкиятләр (4 сәгать)	**3.** И в сказках есть правда. Отображение национального характера в сказках. Сказки. /Әкиятләрдә дә дөреслек бар. Халык байлыгы буларак татар халык авыз иҗаты. Әкиятләр.	1	Уку: текстны сәнгатьле уку. Әдәби әсәрне интерпретацияләү: рольләр буенча уку. Фольклор әсәре тексты белән эшләү: укыган әкиятнең эчтәлегенә кагылышлы сорауларга җавап бирү, тексттагы вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, әсәр героена бәя бирү. Текстны сөйләү: план буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: әкиятләрне төрләргә аеру, халык әкиятләренә хас үзенчәлекләрне, сәнгати алымнары ачыклау; халык авыз иҗаты турында күзаллау формалаштыру, халык иҗаты әсәрләренең үзенчәлекләрен аңлау. Проект эше: проект эшен башкару өчен кирәкле материалны җыю һәм системага салу, фикер алышу, чыгыш ясау	
		4. Хитрость –хорошее качество? Сказки и виды сказок. Сказка «Хитрая лиса»./Хәйләкәрлек яхшы сыйфатмы? Әкиятләр һәм аларның төрләре. «Хәйләкәр төлке» әкияте	1		
		5. С кого брать пример?Татарская народная сказка «Три дочери»./Кемнән үрнәк алырга? Татар халык әкияте «Өч кыз»	1		
		6.Проектная работа:составление альбома «Художники-иллюстраторы татарских народных сказок». Иллюстрация к татарским народным сказкам /Әкияткә рәсем ясау җиңелме? Проект эше: «Татар халык әкиятләренә рәсемнәр ясаучы рәссам-иллюстраторлар»	1		
3	Легенда и риваять/Л егендалар	**7.** Мечта и реальность. Татарские народные легенды. Легенда «Девушка Зухра»./Хыял һәм чынбарлык. Татар халык легендалары. «Зөһрә кыз» легендасы	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп риваятьләрне һәм легендаларны уку. Риваятьләр һәм легендаларның эчтәлеген сөйләү.	

	һәм риваятьләр (2 сәгать)	**8.** Память- наше богатство. Предания. Предание «Почему город назвали Казанью»./Хәтер – рухи байлык. Риваятьләр. «Шәһәр нигә Казан дип аталган» риваяте	1	Уку әңгәмәсе: сорауларга җаваплар бирү, тарихи вакыйгаларның һәм мифологик образларның легендаларда, риваятьләрдә ничек чагылуын һәм аларның вазифасын билгеләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: легенда, риваять төшенчәләрен үзләштерү, риваять һәм легенда жанры үзенчәлекләрен билгеләү, риваятьләрнең легендалардан аермаларын ачыклау	
4	Малые жанры устного народного творчества /Татар халык авыз иҗатының кече жанрлары (4 сәгать)	**9.** На чей язык сел соловей? Малые жанры устного народного творчества. Пословицы и поговорки./ Кемнең теленә сандугач кунган? Татар халык авыз иҗатының кече жанрлары. Мәкаль һәм әйтемнәр	1	Тыңлау: сөйләмне ишетеп, тыңлап аңлау, таныш булмаган сүзләрнең мәгънәләрен ачыклау. Фольклорның кече жанрларын һәм алар арасындагы аермаларны билгеләү. Фольклор әсәренең тексты белән эшләү: текстлардагы образлар системасы билгеләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: табышмаклар, мәкальләр, әйтемнәр төшенчәләрен үзләштерү, мәкальләрнең, табышмакларның төп жанр үзенчәлекләрен билгеләү. Күнегү: мәкальләр һәм әйтемнәрне язма һәм телдән сөйләмдә куллану. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү өчен булган сорауларга телдән җавап бирү. Тикшерү эше: контроль эшне башкару (тест)	
		10. Поговорка-цветочек, пословица-ягодка. Пословицы и поговорки. / Әйтем – сөйләмнең бизәге, мәкаль – сөйләмнең җиләге. Мәкаль һәм әйтемнәр.	1		
		11.Загадка-игра для находчивых/Табышмак – тапкырлар уены.	1		
		12. Повторение пройденного материала. **Контрольная работа./**Үткән материалны кабатлау**. Контроль эш.**	1		
Татар әдәбияты					
5	Литературная сказка/ Әдәби әкият	**13.** Литературная (авторская) сказка. Сказка Г.Тукая «Шурале». /Әкиятне кем иҗат итә? Әдәби әкият. Г. Тукайның «Шүрәле» әкияте.	1	Уку: әкиятләрне мәгънәләрен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәренең тексты белән эшләү: әсәр текстын белү һәм аңлауны ачыклый торган сорауларга җаваплар бирү, текстка таянып үз фикерләрен	

	(автор экияте) (2 сәгать)	**14.** Красота и храбрость. Сказка Г.Тукая «Шурале» /Матурлык һәм батырлык. Г. Тукайның «Шүрәле» әкияте.	1	нигезләү. Әсәр героена бәя: автор сурәтләвенә нигезләнеп, телдән, геройның портретын тасвирлау. Текстны сөйләү: план буенча әсәрнең эчтәлеген сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: әдәби әкиятнең жанр үзенчәлекләрен билгеләү, әдәби әкиятләрдәге халык авыз иҗаты традицияләрен, мотивларын, образларын ачыклау. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү	
6	Проза/ Проза (6 сәгать)	**15.** Тема нравственности. Понятия честности, милосердия, взаимовыручки и взаимоподдержки. Рассказ Ф. Яруллина «Пятно на солнце». / Һәр гамәлнең эзе кала.Эпик әсәр үзенчәлекләре.. Ф. Яруллинның «Кояштагы тап» хикәясе.Теория литературы:рассказ/ Хикәя жанры	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү. Үз карашын формалаштыру һәм дәлилләү. Әсәр героена бәя: аның гамәлләрен бәяләү. Текстны сөйләү: җентекләп сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: хикәянең жанр үзенчәлекләрен ачыклау. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Иҗади эш: сочинение язу	
		16. Рассказ Ф. Амирхана «Девушка Зухра на Луне». Фольклорные мотивы влитературном произведении. Победа добра над злом.Система образов в сказке, символические образы./Әдәби әсәрдә фольклор мотивлар. Ф. Әмирханның «Ай өстендәге Зөһрә кыз» хикәясе.	1		
		17. Делает ли человека счастливым восхождение на Луну? Рассказ Ф.Амирхана «Девушка Зухра на Луне». /Айга менү бәхетле итәме? Ф. Әмирханның «Ай өстендәге Зөһрә кыз» хикәясе	1		
		18.Повторение/Үткән теманы кабатлау.	1		
		19. Творческая работа: сочинение на основе личных впечатлений Иҗади эш*:* шәхси кичерешләргә нигезләнеп инша язу **20. Творческая работа: сочинение** на основе личных впечатлений/ Иҗади эш*:* шәхси кичерешләргә нигезләнеп инша язу	2		
7	Басня/ Мәсәл (2 сәгать)	**21**. Трудолюбивых все любят. Басня. Особенности жанра. Басня Г. Тукая «Пчела и мухи»./Эш сөйгәнне ил сөя. Мәсәл жанры. Г. Тукайның «Умарта корты һәм чебеннәр»	1	Уку: текстны мәгънәләрен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: исемнең эчтәлек белән	

		мәсәле		бәйләнешен табу, укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирү. Әсәр героена бәя. Рәсемнәр һәм иллюстрацияләр буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: мәсәлнең жанр үзенчәлекләрен билгеләү	
		22.Справедливость превыше всего. Басня М.Гафури «Кто съел овцу»/ Гаделлек һәрвакыт өстен. М. Гафуриның «Сарыкны кем ашаган» мәсәле.	1		
8	Лирические произведения/ Лирик әсәрләр (8 сәгать)	**23.**Воспевание родной земли. Особенности лирических произведений. Стихотворения Г.Тукая «Родной земле»./ Туган җирдә һәр нәрсә изге. Лирик әсәр үзенчәлекләре. Г. Тукайның «Туган җиремә» шигыре	1	Уку: шигырь текстын мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: укыган шигырьнең эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Текстны сөйләү: укылган эпизодлар һәм өлешләр буенча сүзләр ярдәмендә сурәт тудыру (тасвирлама сөйләм). Шигъри сөйләмнең чәчмә сөйләмнән аермасын билгеләү. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Иҗади эш: рәсемгә карап хикәя төзү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү	
		24. Восхваление храбрости и мужества советского солдата.Чувство долга перед Родиной. Стихотворение М. Джалиля «Красная ромашка». /М. Җәлилнең тормыш юлы һәм иҗаты. «Кызыл ромашка» шигыре	1		
		25. Творческая работа: рассказ по картине Х.Якупова «Перед приговором»./ Иҗади эш: Х. Якуповның «Хөкем алдыннан» картинасы буенча хикәя төзү	1		
		26. Тема красоты. Умение видеть красоту. Стихотворение М. Аглямова «Красота всегда со мной». /Дөнья кайчан матур? М. Әгъләмовның «Матурлык минем белән» шигыре	1		
		27. Детская мечта. Сострадание и милосердие. Стихотворение Р. Миннуллина «Мама, я видел щенка»/ Балачак хыялы. Р. Миңнуллинның «Әни, мин көчек күрдем» шигыре.	1		
		28. Стихотворение Р.Миннуллина «Когда я стану взрослым...»/ Р. Миңнуллинның «Олы булсам...» шигыре	1		
		29. Может ли правда быть больше, чем мы её видим? Стихотворение Ш.Галиева «Каждый говорит правду»/ Дөреслек без күрә алганнан зуррак була аламы? Ш. Галиевнең «Һәркем әйтә дөресен» шигыре	1		
		30. Повторение/ Үткән теманы кабатлау	1		

9	Драматические произведения/ Драма әсәрләре (3 сәгать)	**31.** Ты любишь сказку? Драматические произведения. Пьеса-сказка Т.Миннулина «Сказка о Гафияте». Фольклорное начало в произведении. Сказочные персонажи. /Син әкият яратасыңмы? Драма әсәрләре. Т. Миңнуллинның «Гафият турында әкият» пьеса –әкияте.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәрне интерпретацияләү: рольләр буенча уку. Уку әңгәмәсе: укыган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, үз фикерен булдыру, сөйләү өчен мөстәкыйль рәвештә план төзү. Әдәби әсәрнең тексты белән эшләү: вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, әсәр геройлары турында фикер йөртү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: драма әсәренең жанр үзенчәлекләрен билгеләү	
		32. Что хорошо, что плохо? Пьеса-сказка Т.Миннулина «Сказка о Гафияте». /Нәрсә яхшы, нәрсә начар? Т. Миңнуллинның «Гафият турында әкият»е	1		
		33.Сказка приближает к правде. Пьеса-сказка Т.Миннулина «Сказка о Гафияте». /Әкият хакыйкатькә якынайта.Т. Миңнуллинның «Гафият турында әкият»е)	1		
10	Итоговый урок/ Нәтиҗәләр чыгару (1 сәгать)	**34.**Повторение пройденного материала. **Контрольная работа** /Үткән материалны кабатлау. **Контроль эш.** Нәтиҗәләр чыгару.	1	Комплекслы кабатлау. Гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү. Контроль тест биремнәрен үтәү	

6 класс – 34 сәгать (рус телендә белем бирү мәктәпләренә)

№ п/п	Наименование разделов и тем программы	Количество часов			Электронные (цифровые) образовательные ресурсы
		Всего	Контрольные работы	Практические работы	
Вводный урок/Кереш					
1.	Гимн/Гимн	1			
Устное народное творчество/Халык авыз иҗаты					
2.	Татарские народные песни/Татар халык җырлары	3			
Татарская литература/ Татар әдәбияты					
3.	Образ в лирическом произведении /Лирик әсәрдә образ тудыру алымнары	11	Контрольная работа -1		
4.	Образная система произведений фантастики./ Фантастика әсәрләрендә образлар системасы	3			
5.	Аллегорическая образность/Аллегорик образлылык	1			
6.	Особенности образной системы в автобиографических произведениях./Автобиографик әсәрләрдә образлар системасы үзенчәлекләре	3		Творческая работа -1	
7.	Образность в жанре рассказа и повести/Хикәя һәм повесть жанрларында образлылык	7			
8.	Образная система в лиро-эпических произведениях/Лиро-эпик әсәрләрдә образлар системасы	1			
9.	Особенности образной системы в драматических произведениях/Драма әсәрләрендә образлар системасы үзенчәлекләре				
10.	Итоговый урок/Нәтиҗәләр чыгару	3	Контрольная работа -1		
	Итого	**34**	**2**		

6 класс – 34 сәгать (рус телендә белем бирү мәктәпләренә)

№	Тема	Эчтәлек	Сәг. саны	Укучыларның төп эшчәнлек төрләре	Дата изучения / Үткәрү вакыты
Кереш					
1	Гимн (1 сәгать)	**1.**Гимн. Гимны России и Татарстана /Гимн. Россия гимны, Татарстан гимны.	1	Дәреслек белән танышу, аның белән эшләү тәртибен үзләштерү. Гимннарның текстын тыңлау һәм уку. Уку: интонация белдерү чараларын сайлау һәм куллану	
	Татар халык авыз иҗаты				
2	Татарские народные песни/Татар халык җырлары (3 сәгать)	**2.** Татарские народные песни: классификация (лирические, исторические, игровые и обрядовые песни, частушки)./ Җыр – моң да, тарих та ул. Татар халык җырлары, аларны классификацияләү.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Фольклор әсәренең тексты белән эшләү: укыган җыр текстларының эчтәлеге буенча бирелгән сорауларга җаваплар бирү, халык җырларына хас булган сәнгать алымнарын ачыклау. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: фольклор әсәрләренең үзенчәлекләрен аңлау, җыр жанрының үзенчәлекләрен билгеләү. Проект эше: проект эшен башкару өчен материал җыю һәм системалаштыру, фикер алышу, эшне башкару, чыгыш ясау. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү	
		3. Поэтические особенности народных песен, образы и приёмы их создания. Роль песни в жизни людей. Песни: «Старый дремучий лес». /Җыр – халкыбызның рухи юлдашы. Татар халык җырларының поэтик үзенчәлекләре. Татар халык җыры «Иске кара урман».	1		
		4.Проектна работа. / «Җыр күңеллегә куаныч, күңелсезгә юаныч» (Проект эшен яклау)	1		
	Татар әдәбияты				
3	Образ в лирическом произведении.	**5.** Образ в лирическом произведении. Средства выражения переживаний лирического героя. Стихотворение	1	Уку: шигырьнең мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: эчтәлек буенча	

	/Лирик әсәрдә образ тудыру алымнары (11 сәгать)	Р.Ракипова «Я люблю тебя, Татарстан!». / Иң изге хис – туган җиргә. Лирик әсәрдә образ. Р. Рәкыйповның «Мин яратам сине, Татарстан» шигыре.		сорауларга җаваплар бирү, үз карашын булдыру һәм башкалар әйткән фикерләрнең мәгънәләрен аңлау. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укыган әсәрнең темасын, идеясен, проблемаларын билгеләү, лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Тематикасы буенча якын шигырьләрне чагыштыру. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Иҗади эше: картина буенча сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү	
		6. Стихотворение Дардменда «Давай учись»./Тел уйнату – наданлык билгесе. Дәрдемәнднең «Кил, өйрән» шигыре.	1		
		7. Стихотворение Р. Файзуллина «Стихотворение о родном языке»./ Кеше әйткән аваз, һәрбер сүз илаһи бит, изге. Р. Фәйзуллинның «Туган тел турында бер шигырь» шигыре	1		
		8. Стихотворение Ф.Яруллина «Вы самый прекрасный человек». / Укытучы – һәркемнең юлдашы, һәр эшнең юл башы. Ф. Яруллинның «Сез иң гүзәл кеше икәнсез» шигыре.	1		
		9. Контрольная работа Тест. / Контроль эш / Тест	1		
		10. Стихотворение Л. Лерона «Фашист пролетел»./Фашизмның яшәргә хакы юк. Л. Леронның «Фашист очып үтте» шигыре	1		
		11.Творческая работа. Сочинение по картине А.Пластова «Пролетел фашистский самолёт» (подготовка)/ Иҗади эш: А. Пластовның «Фашист самолеты очып үтте» картинасы буенча инша язарга әзерлек **12.Творческая работа. Сочинение по картине А.Пластова «Пролетел фашистский самолёт» /** **Иҗади эш: А. Пластовның «Фашист самолеты очып үтте» картинасы буенча инша**	2		

		13. Стихотворение Ш.Галиева «Перемяч». /Бәлеш нинди хисне белдерә? Ш. Галиевның «Пәрәмәч» шигыре.	1		
		14.Стихотворение Х.Такташа «Так хочется спеть эту песню»./ Иң матур хәтирә, иң якты хис. Һ. Такташның «Әй, җырлыйсы килә шушы җырны» шигыре.	1		
		15. Повторение / Үткән теманы кабатлау.	1		
4	Фантастика әсәрләрендә образлар системасы (3 сәгать)	**16.** Образная система произведений фантастики. Повесть К. Насыйри «Авиценна». / Хыял дөньясы чынбарлыкка якынмы? Фантастика әсәрләрендә образлар системасы. К. Насыйриның «Әбугалисина» повесте	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: әсәрнең темасын һәм проблемасын билгеләү, төп фикерен ачыклау, бер әсәрдәге капма-каршы холыклы геройларны чагыштыру. Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү. Виртуаль экскурсиядә катнашу	
		17. Образ Авиценны в повести К.Насыйри «Авиценна». / Әгәр мин тылсымчы булсам... К. Насыйриның «Әбугалисина» повестенда Әбүгалисина образы	1		
		18. Повесть «Авиценна». Жизнь и творчество К.Насыйри. / Иң зур хезмәт – үз халкыңа хезмәт. «Әбугалисина» повесте. К. Насыйриның тормыш юлы һәм иҗаты.	1		
5	Аллегорик образлылык (1 сәгать)	**19.** Г. Рахим «Весенние сказки». Условность и аллегорическая образность. / Кояшны капларлык ялган. Шартлылык һәм аллегорик образлылык. Г. Рәхимнең «Яз әкиятләре»	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: әсәрнең темасын һәм проблемасын билгеләү, төп фикерен ачыклау, бер әсәрдәге капма-каршы холыклы геройларны чагыштыру. Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү. Виртуаль экскурсиядә катнашу	

6	Автобиографик әсәрләрдә образлар системасы үзенчәлекләре (3 сәгать)	**20.** О себе сам. Жизнь и творчество Г.Тукая. Произведение Г.Тукая «Мои воспоминания»./ Үзем турында үзем Г. Тукайның тормыш юлы һәм иҗаты. Г. Тукайның «Исемдә калганнар» әсәре.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, язучының тормышы һәм иҗаты турындагы мәгълүматны да исәпкә алып укылган әсәр турында сөйләшүдә катнашу. Әдәби әсәр тексты белән эш: әсәр героена бәя бирү, сөйләмгә мөнәсәбәтен белдерү чараларын сайлау һәм куллану, әсәр геройларына карата үз мөнәсәбәтеңне анализлау һәм белдерү. Текстны сөйләп бирү: кыскача сөйләү. Хикәяләү: телдән сурәт тудыру. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү	
		21. Самые трудные и самые дорогие мгновения. Произведение Г.Тукая «Мои воспоминания»/ Иң авыр һәм иң кадерле мизгелләр Г. Тукай. «Исемдә калганнар»	1		
		22. Повторение пройденных тем. Үткән теманы кабатлау. **Сочинение по картине /Иҗади эш: Л. Фәттаховның «Кечкенә Апуш һәм Сәгъди абзый» картинасы буенча инша**	1		
7	Хикәя һәм повесть жанрларында образлылык (7 сәгать)	**23.** История одной любви. Жизнь и творчество Г.Ибрагимова. Произведение Г.Ибрагимова «Чубарый». / Бер мәхәббәтнең тарихы. Г. Ибраһимованың тормыш юлы һәм иҗаты. Г. Ибраһимовның «Алмачуар» әсәре.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку-укыту әңгәмәсе: укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, язучының тормышы һәм иҗаты турындагы мәгълүматны да исәпкә алып укылган әсәр турында сөйләшүдә катнашу. Әсәр героена бәя: автор тасвирламасы һәм сәнгати детальләр ярдәмендә телдән геройның портретын тудыру, анализлау һәм әсәр геройларына үз мөнәсәбәтен белдерү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү. Хикәяләү: телдән сурәт тудыру (тасвирлама сөйләм). Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү	
		24. Образность в жанре рассказа. Рассказ Г.Ибрагимова «Чубарый». / Максатыңа ирешү бәхетле итәме? Хикәя жанрында образлар системасы. Г. Ибраһимовның «Алмачуар» хикәясе	1		
		25. Образ природы. Повесть Р.Мухамадиева «Первый подснежник». /Мәңгелек агышында Чишмә һәм Умырзая. Р. Мөхәммәдиевнең «Беренче умырзая» повестенда образлар системасы	1		
		26.Жить на родной земле-большая радость. Повесть Р.Мухаммадиева «Первый подснежник». /	1		

		Туган җирдә яшәү – зур бәхет. Р. Мөхәммәдиевнең «Беренче умырзая» повесте			
		27.Произведение А.Еники «Красота». **/** Матурлык – рухи халәт ул. Ә. Еникинең «Матурлык» әсәре.	1		
		28.Произведение А.Еники «Красота».**/**Хисләрнең дә үз йөзе, үз төсе бар. Ә. Еникинең «Матурлык» әсәре.	1		
		29.Повторение / Үткән материалны кабатлау	1		
8	Образная система в лиро-эпических произведениях./ Лиро-эпик әсәрләрдә образлар системасы (1 сәгать)	**30**.Героизм не бывает маленькой**.** Образная система в лиро-эпических произведениях. Баллада М.Джалиля «Соловей и родник». /Батырлык кечкенә булмый. Лиро-эпик әсәрләрдә образлар системасы. М. Җәлил. «Сандугач һәм чишмә» балладасы.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, балладада хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү	
9	Особенности образной системы в драматических произведениях. /Драма әсәрләрендә образлар системасы үзенчәлекләре (3 сәгать)	**31.**Сцена -зеркало жизни. Сәхнә – тормышның көзгесе. Особенности образной системы в драматических произведениях. Комедия Г.Камала «Первый театр». / Драма әсәрләрендә образлар системасы үзенчәлекләре. Г. Камалның «Беренче театр» комедиясе.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәрне интерпретацияләү: рольләр буенча уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, укыган әсәрнең темасын, идеясен, проблемаларын билгеләү, эчтәлеге буенча бирелгән сорауларга җаваплар бирү, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, әсәр героена бәя бирү: анализлау һәм әсәр геройларына үз мөнәсәбәтен белдерү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү.	
		32. Приёмы воссоздания комичности образов. Комедия Г.Камала «Первый театр». /Биби көләме, көлдерәме? Көлкеле образлар тудыру алымнары. Г. Камалның «Беренче театр» комедиясе	1		

		33. Комедия Г.Камала «Первый театр». /Яңалык каршылык тудыра. Г. Камалның «Беренче театр» комедиясе	1	Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү. Иҗади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү	
10	Нәтиҗәләр чыгару (1 сәгать)	**34. Итоговый урок. Контрольная работа.** /Нәтиҗәләр чыгару. **Контроль эш.**	1	Комплекслы кабатлау. Контроль тест биремнәрен үтәү. Үтелгәннәрне гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү	

7 класс – 34 сәгать (рус телендә белем бирү мәктәпләренә)

№	Наименование разделов и тем программы	Количество часов	Электронные

п/п		Всего	Контрольные работы	Практические работы	(цифровые) образовательные ресурсы
Устное народное творчество/Халык авыз иҗаты					
1.	Баит – оригинальный жанр татарского фольклора./ Татар фольклорының оригиналь жанры – бәет	1			
Татарская литература/Татар әдәбияты					
2.	Эпический жанр в рассказах /Хикәя жанры	4		Творческая работа -1	
3.	Особенности жанра повесть/ Повесть жанры	7	Контрольная работа-1		
4.	Роман - литературный жанр /Роман жанры	3			
5.	Драма - литературный жанр /Драма жанры	3		Сочинение-1	
6.	Лирические жанры/Лирик жанрлар	12		Сочинение-1 Проектная работа-1	
7.	Поэма - литературный жанр/ Поэма жанры	2			
8.	Стихи в прозе/Нәсер жанры	1			
9.	Итоговый урок/ Нәтиҗәләр чыгару	1	Контрольная работа-1		
	Итого	**34**	**2**		

№	Тема,	Эчтәлек	Сәг. саны	Укучылар эшчәнлегенең төп төрләре	Дата

Устное народное творчество /Халык авыз иҗаты					
1	Баит – оригинальный жанр татарского фольклора./ Татар фольклорының оригиналь жанры – бәет (1 сәгать)	**1.** Татар халык авыз иҗаты жанры буларак бәет. «Сак-Сок бәете». / Шатлыкта – нур тама, кайгыда – моң ага. Устное народное творчество. Баит «Сак-Сок».	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Фольклор әсәренең тексты белән эшләү: укылган бәетләр текстының эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү. Текстны сөйләү: җентекләп сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү: бәет төшенчәсен үзләштерү, фольклор әсәрләренең үзенчәлекләрен аңлау	
Татарская литература/Татар әдәбияты					
2	Эпический жанр в рассказах /Хикәя жанры (4 сәгать)	**2.**Эпический жанр в рассказах. Произведение Ш. Камала «В метель». / Күңелеңдә буран купса... Эпик жанр буларак хикәя. Ш. Камалның «Буранда» хикәясе.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку; рольләргә кереп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, әсәр исеменең мәгънәсен аңлау һәм аңлату, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү. Әсәр героена бәя бирү: автор тасвирламасы һәм сәнгати детальләр нигезендә телдән геройның портретын тудыру. Укыган әсәр проблемасын формалаштыру. Текстны сөйләү: кыскача һәм җентекләп сөйләү. Әңгәмәдә катнашу. Текст буенча сораулар төзү. Хикәя язу алгоритмын ачыклау. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү: хикәя жанрының үзенчәлекләрен билгеләү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Иҗади эш башкару: жанр үзенчәлеген исәпкә алып хикәя язу	
		3. Образ матери в произведении Ш.Камала «В метель». / Ана күңелен аңлау кирәк. Ш. Камалның «Буранда» хикәясендә ана образы.	1		
		4. Рассказ Р.Галиуллина «Привет». Противопоставление внешней красоты духовному богатству человека. Ложь и разочарование./ Хакыйкатьтән өстен көч юк. Р. Галиуллинның «Сәлам» хикәясе.	1		
		5. Повторить пройденный материал. / Үткән материалны кабатлау. **Творческая работа/Иҗади эш:хикәя язу**	1		
3	Особенности жанра повесть/ Повесть жанры	**6.** Особенности жанра повесть. / Җанга сеңгән бишек җылысы. Повесть жанры үзенчәлекләре.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку; рольләргә кереп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген	
		7.Повесть Г.Баширова «Туган ягым – яшел бишек». Родная земля-школа жизни. / Туган җир – тормыш	1		

	(7 сәгать)	мәктәбе. Г. Бәшировның «Туган ягым – яшел бишек» повесте		фаразлау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, укыган әсәрнең темасын, идеясен билгеләү, проблемасын формалаштыру, әсәр исеменең мәгънәсен аңлау һәм аңлату. Әсәр героена бәя бирү: автор тасвирламасы һәм сәнгати детальләр нигезендә телдән геройның портретын тудыру. Әсәр геройларына үз мөнәсәбәтен белдерү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү	
		8. Система образов в произведении Г.Баширова «Туган ягым – яшел бишек». / Халык күңеленә уелган бизәкләр. Г. Бәшировның «Туган ягым – яшел бишек» повестенда образлар системасы	1		
		9.Повесть М.Магдиева «Мы дети сорок первого года». / М. Мәһдиевның «Без – кырык беренче ел балалары» повесте. Басулардан парта арасына кайтканда.	1		
		10. Повесть М.Магдиева «Мы дети сорок первого года». / М. Мәһдиевның «Без – кырык беренче ел балалары» повесте. Моң белән уралган истәлекләр.	1		
		11.Образ молодёжи в повести М.Магдиева «Мы дети сорок первого года». / М. Мәһдиевның «Без – кырык беренче ел балалары» повестенда яшүсмер образы. Иртә егет булган малайлар.	1		
		12.Повторить пройденный материал. **Контрольная работа./** Үткән материалны кабатлау. **Контроль эш.**	1		
4	Роман-литературный жанр /Роман жанры (3 сәгать)	**13.** Роман- литературный жанр /Роман жанры И.Гази. Роман «Незабываемые годы». Воспоминания детства./ Роман жанры. И. Газиның «Онытылмас еллар» романы. Балачак хатирәләре.	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап уку. Уку әңгәмәсе: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: вакыйгалар эзлеклелеген, әсәрнең темасын һәм идеясен билгеләү, тышкы кыяфәте, эчке сыйфатлары, гамәлләре, башка геройлар белән мөнәсәбәтләреннән чыгып әсәр героена бәя бирү. Текстны сөйләү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү	
		14. Роман И.Гази «Незабываемые годы». Что может быть дороже хлеба. / И. Газиның «Онытылмас еллар» романы. Икмәктән дә кадерлерәк нәрсә була алмый.	1		
		15. Проблематика романа И.Гази «Незабываемые годы». Повторить пройденный материал. / И. Газиның «Онытылмас еллар» романының проблематикасы. Җире барның җиме бар. Үткән материалны кабатлау	1		
5	Драма - литературный жанр /Драма жанры (3 сәгать)	**16.** Драма - литературный жанр.Драма Т.Миннуллина «Старик Альмандар из Альдермыша». В чем смысл жизни? / Драма жанры Т. Миңнуллин. «Әлдермештән Әлмәндәр». Яшәү яме нәрсәдә?	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку, рольләргә кереп уку. Уку әңгәмәсе: укылган пьеса текстының эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган	

6		**17.**Образ сильного человека в драме Т.Миннуллина «Старик Альмандар из Альдермыша». Т. Миңнуллинның «Әлдермештән Әлмәндәр» әсәрендә көчле кеше образы.	1	текстның эчтәлеге буенча сораулар әзерләү, тышкы кыяфәте, эчке сыйфатлары, гамәлләре, башка геройлар белән мөнәсәбәтләреннән чыгып әсәр героена бәя бирү. Текстны сөйләү: план буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Иҗади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү	
		18.Творческая работа: Сочинение на тему: «Человек уходит-песни остаются» Иҗади эш: «Кеше китә – җыры кала» темасына сочинение	1		
6	Лирические жанры/Лирик жанрлар (12 сәгать)	**19.**Жанр лирики. Пейзажная лирика.Образ природы в стихотворении Г.Тукая «Летняя заря». / Лирика жанрлары. Пейзаж лирикасы. Г. Тукайның «Җәйге таң хатирәсе» шигырендә табигать образы.	1	Уку: шигырьләрнең мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: әсәрләрнең эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укылган әсәрнең эчтәлеге һәм формасы белән бәйле сораулар формалаштыру. Әдәби әсәр тексты белән эш: әсәрләрнең жанр үзенчәлекләрен билгеләү, сурәтләү һәм лирик геройның хисләрен белдерү чараларын ачыклау, лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын текстан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Әдәби әсәрләренең эчтәлеге һәм проблемасы арасындагы бәйләнешне ачыклау. Әдәби-теоретик төшенчәне үзләштерү. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Иҗади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү	
		20. Стихотворение М.Мирзы «Одно мгновение осени». / М. Мирзаның «Көздә бер мәл» шигыре. Күңелдәге моңнар сүзгә күчә	1		
		21. Творческая работа: Сочинение на тему «Галибәнә яктырып, әкрен генә ал таң ата». / Иҗади эш: «Галибәнә яктырып, әкрен генә ал таң ата» темасына сочинение)	1		
		22. Душевная лирика. Стихотворение Х.Туфана «У кого руки теплее». Рану в сердце могут вылечить только теплые руки. / Күңел лирикасы. Х. Туфан. «Кайсыгызның кулы җылы?» шигырендә хис-кичерешләр тирәнлеге. Йөрәк ярасын җылы куллар гына дәвалый.	1		
		23. Стихотворение Х.Туфана «Всё плывут и плывут облака» /Х. Туфанның «Агыла да болыт агыла» шигыре. Тәрәзәгә чиртер дә яңгыр нәрсә әйтер туганнарыма	1		
		24. Стихотворение С.Хакима «На этих лугах, в этих долинах». / С. Хәкимнең «Бу кырлар, бу үзәннәрдә» шигыре . Яшьлек эзләре калган үзән	1		
		25. *Философская лирика./ Фәлсәфи лирика. Р. Фәйзуллин «...Җыя кеше», М. Мирза. «Моң».* Байлык белән бәяләнми гомер	1		
		26. Гражданская лирика.Стихотворение Г.Афзала «Это – Родина», Н.Арсланова «Народу».Прошлое наше	1		

		богатое, будущее надежное. / Гражданлык лирикасы. Г. Афзалның «Бу Ватан», Н. Арслановның «Халкыма» шигырьләре. Үткәннәребез бай, киләчәгебез өметле			
		27. Р. Гаташ «Татарская книга»./ Р. Гаташ. «Татар китабы». Утта янмый, суда батмый безнең үткәннәр	1		
		28. Р.Харис «Чем красив человек»./Р. Харис. «Кеше кайчан матур». Йөз матурлыгы күзгә өчен...	1		
		29.Когда человек становится красивым. (Проектная работа)./ Кеше кайчан матур була (Проект эше яклау)	1		
		30. Стихотворение Г.Мурата «Родной язык». Родной язык не выбирают. Повторить пройденный материал. / Г. Моратның «Туган тел» шигыре. Туган телне сайлап алмыйлар . Үткән материалны кабатлау	1		
7	Поэма - литературный жанр/ Поэма жанры (2 сәгать)	**31.** Лиро-эпический жанр в литературе. Поэма - литературный жанр. Поэма Р.Файзуллина «Сайдаш». / Әдәбиятның лиро-эпик жанрлары. Поэма жанры. Р. Фәйзуллинның «Сәйдәш» поэмасы. Моң чишмәсе кайдан башлана?	1	Уку: поэманың мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эш: әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын билгеләү, лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм текстагы әһәмиятен билгеләү, шигъри әсәрләрдәге хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Хикәяләү: укылган эпизодлар һәм өлешләр буенча тасвирлап сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Музейга виртуаль экскурсиядә катнашу	
		32. Поэма Р. Фэйзуллина « Сайдаш». С народом навсегда./ Р.Файзуллинның «Сәйдәш» поэмасы. Халык белән мәңге бергә	1		
8	Стихи в прозе/Нәсер жанры (1 сәгать)	**33.** Нәсер жанры. үзенчәлекләре. Г. Кутуйның «Сагыну нәсере») Ерагайган саен ара, сагыну арта бара	1	Уку: текстны сәнгатьле уку. Уку әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эш: әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын текстан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм текстагы әһәмиятен	

				билгеләү, нәсердә хис-тойгы тудыру чараларын бәяләү. Сәнгатьле уку: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү	
9	Нәтиҗәләр чыгару (1 сәгать)	**34.** Повторение**. Контрольная работа./**Үткән материалны кабатлау. **Контроль эш**	1	Комплекслы кабатлау. Контроль тест биремнәрен үтәү. Гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү	

8 класс – 34 сәгать (рус телендә белем бирү мәктәпләренә)

№ п/п	Наименование разделов и тем программы	Количество часов			Электронные (цифровые) образовательные ресурсы
		Всего	Контрольные работы	Практические работы	
Устное народное творчество/Халык авыз иҗаты					
1.	Устное народное творчество. Дастаны/ Халык авыз иҗаты. Дастаннар	4		Проектная работа-1	
Әдәби әсәрдә сәнгати алымнар					
2.	Пейзаж в литературном произведении. Пейзаж. /Әдәби әсәрдә сәнгати алым. Пейзаж	5			
3.	Художественные приемы в произведениях. Портрет/ Әдәби әсәрдә сәнгати алымнар. Портрет	6			
4.	Художественные приемы в произведениях. Литературный деталь/ Әдәби әсәрдә сәнгати алымнар. Әдәби деталь	5		Тест-1	
5.	Символ и литературное произведение. Типы символов в литературе. /Символизм. Әдәби әсәрдә символларның төрләре	4			
6.	Психологизм. Виды приемов психологизма/ Психологизм. Әдәби әсәрләрдә психологизм алымнары	4		Сочинение-1	
7.	Художественное время и пространство в литературном произведении (хронотоп). Виды художественного времени, типы пространства. /Хронотопические образы. Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт (хронотоп). Хронотопик образлар	5		Сочинение -1	
8.	Итоговый урок/Нәтиҗәләр чыгару	1	Контрольная работа -1		
	Итого	**34**	**1**		

№	Тема	Дәрес темасы	Сәг. саны	Укучылар эшчәнлегенең төп төрләре	дата
Халык авыз иҗаты					
1	Устное народное творчество. Дастаны/ Халык авыз иҗаты. Дастаннар (4 сәгать)	**1.** Устное народное творчество. Дастаны. Художественное своеобразие дастана. Виды дастанов. / Халык авыз иҗаты буларак дастаннар. «Идегәй» – тарихи дастан.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Фольклор әсәренең тексты белән эшләү: укыган текстның эчтәлегенә кагылышлы сорауларга җавап бирү, әсәрнең сюжет һәм композиция үзенчәлекләрен бәяләү. Уку-укыту әңгәмәсе: укылган әсәр эчтәлегенә нигезләнеп әңгәмәдә катнашу, үз фикереңне формалаштыру һәм аны нигезли һәм яклый алу, дастан жанрына хас үзенчәлекләрне билгеләү. Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Проект эше: проект эшен башкару өчен кирәкле материалны җыю һәм системага салу, фикер алышу, чыгыш ясау	
		2. Дастан «Идегей» как памятник устного народного творчества. Реальная основа произведения. Система образов в дастане. /Идел йортның улы Идегәй кем ул? «Идегәй» дастанында образлар системасы.	1		
		3. Дастан «Идегей». Изображение сложного пути народа через призму масштабных событий, судеб великих исторических личностей. /Әдәм гарибә шул булыр — Кайтып илен тапмаса! «Идегәй» дастанының идеясе һәм аның сәнгатьчә гәүдәләнеше.	1		
		4. Проектная работа «Наш дом родной – Идель...». / Проект эше «И, Идел йорт, Идел йорт»	1		
Әдәби әсәрдә сәнгати алымнар					
2	Пейзаж в литературном произведении. Пейзаж. / Әдәби әсәрдә сәнгати алым. Пейзаж (5 сәгать)	**5.**Когда камень заговорит? Пейзаж в литературном произведении. Виды пейзажа. Функции пейзажа./Таш кайчан телгә килә? Әдәби алым буларак пейзажның әсәрдәге роле.	1	Уку: текстны аңлап, сәнгатьле уку. Уку әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: әсәрнең темасын һәм проблемасын билгеләү, әсәрнең идеясен формалаштыру. Текстны сөйләү: иҗади сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү	
		6. Роман Г.Баширова «Семерица». Роль пейзажа. /Җидегән чишмә нәрсә турында җырлый? Г. Бәшировның «Җидегән чишмә» романының идеясен ачуда пейзажның роле	1		
		7. Роман Г.Баширова «Семерица». Картины природы родного края./Табигатьнең үз кануннары бар. Г. Бәшировның «Җидегән чишмә» романында табигать образлары	1		
		8. Роман Г.Баширова «Семерица». Нравственные	1		

		истоки, традиции, обычаи, национальные черты татарского народа. /Табигать-ананың сулышын тоеп. Г. Бәшировның «Җидегән чишмә» романында пейзаж сурәтләнеше ярдәмендә татар халкының рухи байлыгын ачу			
		9. Образ весенней природы. Функции пейзажа в стихотворении. Стихотворение Н. Арсланова «Весна»./Күңеленә сандугач керсә... Лирик әсәрләрдә пейзажның үзенчәлеге: Н. Арслановның «Яз» шигыре	1		
3	Художественные приемы в произведениях. Портрет/ Әдәби әсәрдә сәнгати алымнар. Портрет (6 сәгать)	**10.**Портрет как художественный приём. /Сәнгати алым буларак әдәби әсәрдә портрет бирелеше	1	Уку: текстны сәнгатьле уку. Уку әңгәмәсе: эчтәлек буенча сорауларга җаваплар бирү, укылган әсәр турында сөйләшүдә катнашу. Әдәби әсәр тексты белән эш: әдәби әсәрнең төрен һәм жанрын билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әсәр героена бәя: автор сурәтләвенә нигезләнеп, телдән, геройның портретын тасвирлау. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү	
		11. Функции портрета в произведении. Виды портрета: портрет-описание, портрет-сравнение, портрет-впечатление, психологический портрет./Гасырлар аша күз салып. Тарихи әсәрләрдә портрет бирү үзенчәлеге. (Н. Фәттахның «Әтил суы ака торур» әсәре мисалында)	1		
		12.Портрет как отражение внутренней жизни человеческой души в произведении Н.Фаттаха «Итиль-река течет»/Һәр хиснең үз йөзе бар. Н. Фәттахның «Әтил суы ака торур» әсәрендә портрет геройның эчке дөньясын ачу чарасы	1		
		13. Произведение Ф.Хусни «Перстень**».** Изображение перипетий в судьбе человека. Светлые лирические чувства героев произведения. Трагический финал любви./Хисләр һәм акыл каршылыгы Ф. Хөснинең «Йөзек кашы» әсәрендә психологик портрет тудыру үзенчәлеге	1		
		14. Портрет-сравнение в произведении Ф.Хусни «Перстень**».** / Рухи халәтнең тышкы чагылышы нинди? Ф. Хөснинең «Йөзек кашы» әсәрендә чагыштырма портрет	1		
		15. Стихотворение Ш. Зигангирова «Татарской девушке». Выразительные средства в портретной характеристике персонажа. Воспевание красоты татарской девушки./Үзе уңган, үзе тыйнак – татар кызы... Ш. Җиһангированың «Татар кызы» шигырендә	1		

		милли портрет бирелеше.			
4	Художественные приемы в произведениях. Литературный деталь/ Әдәби әсәрдә сәнгати алымнар. Әдәби деталь (әйберләр дөньясы) (5 сәгать)	**16.** Художественная деталь в литературном произведении. Функции художественной детали. Выделительная и психологическая виды художественной детали. Образы-вещи в литературном произведении./Сәнгати алым буларак әдәби деталь, әйберләр дөньясы	1	Уку: текстның мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укылган әсәр турында сөйләшүдә катнашу. Әдәби әсәр тексты белән эш: әсәрнең темасын, идеясен һәм проблемасын билгеләү, әсәр геройларына карата үз мөнәсәбәтеңне анализлау һәм белдерү. Текстны сөйләп бирү: кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Тикшерү эше:тест биремнәрен үтәү.	
		17. Психологические виды художественной детали в произведении А.Еники «Невысказанное завещание». / Йөрәк түрендәге хисләр. Ә. Еникинең «Әйтелмәгән васыять» әсәрендә әдәби детальнең психологик төрләре	1		
		18. Хаситэ или кнут? Образы-вещи в произведении А.Еники «Невысказанное завещание»./ Хәситәме, камчымы?.. Ә. Еникинең «Әйтелмәгән васыять» әсәрендә әйберләр дөньясының әсәр идеясен ачудагы роле	1		
		19. Стихотворение Х. Туфана «Берёзы стали жёлтыми». Образ ребёнка. Функции художественной детали в описании литературного образа./Сары – сагыш билгесе. Лирик әсәрләрдә әдәби деталь: Х. Туфанның «Каеннар сары иде» шигыре	1		
		20. Повторение. **Тест** /Үткән материалны кабатлау.**Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү.**	1		
5	Символ и литературное произведение. Типы символов в литературе. /Символизм. Әдәби әсәрдә символларның төрләре (4 сәгать)	**21.** Символ и литературное произведение. Типы символов в литературе. Художественный образ-символ./ Символизм. Әдәби әсәрдә символларның төрләре	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәренең тексты белән эшләү: әсәр текстын белү һәм аңлауны ачыклый торган сорауларга җаваплар бирү, текстка таянып үз фикерләрен нигезләү. Әсәр героена бәя: автор сурәтләвенә нигезләнеп, телдән, геройны тасвирлау. Декламацияләү:текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү.	
		22. Произведение Ф. Яруллина «Упругие паруса». Судьба человека. Сила воли и сильный характер. Образ сильного человека./Язмыш сынавын һәркем үзенчә кичерә. Ф. Яруллинның «Җилкәннәр җилдә сынала» повестенда кеше язмышы, рухи батырлык мәсьәләсе.	1		

		23. Особенности портрета литературных героев в произведении Ф. Яруллина «Упругие паруса». / Җилкәнеңне җилләр екса.Ф. Яруллинның «Җилкәннәр җилдә сынала» повестенда герой характерын ачарга ярдәм иткән символлар	1	Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү	
		24. Таинственный мир поэзии. Символическая образность в стихотворении Дардменда «Корабль». /Шигъриятнең серле дөньясы. Шигърияттә символизм: Дәрдемәнднең «Кораб» шигыре	1		
6	Психологизм. Виды приемов психологизма/ Психологизм. Әдәби әсәрләрдә психологизм алымнары (4 сәг.)	**25.** Психологизм как единство литературных приёмов. Виды приёмов психологизма. Роль психологических приёмов в раскрытии литературных образов, идейного содержания произведения./Психологизм. Әдәби әсәрдә психологизмның төрләре	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның исеме, рәсемнәр, ачкыч сүзләр аша әсәрнең эчтәлеген фаразлау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү. Үз карашын формалаштыру һәм дәлилләү. Текстны сөйләү: җентекләп сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: психологизм үзенчәлекләрен ачыклау. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү. Иҗади эш: сочинение язу	
		26. Рассказ А. Еники «Кто пел?». Образ раненного лейтенанта, его чувства и переживания в последние моменты жизни. Образ татарской песни. Психологические приёмы в рассказе./Тән ярасын оныттырырлык моң. Ә. Еникинең «Кем җырлады» әсәрендә психологизм аша геройның рухи халәтен ачу.	1		
		27. Творческая работа:сочинение./Иҗади эш: сочинение язу. **28. Творческая работа:сочинение. /Иҗади эш: сочинение язу.**	2		
7	Художественное время и пространство в литературном произведении (хронотоп). Виды художественного времени, типы пространства. /Хронотопические образы.Әдәби әсәрдә урын һәм	**29.** Художественное время и пространство в литературном произведении (хронотоп). Виды художественного времени, типы пространства. Хронотопические образы. Стихотворение М. Галиева «Вечерний пейзаж». Бинарные оппозиции в определении идеи произведения./Әдәби әсәрдә урын һәм вакыт. Лирик әсәрләрдә хронотоп бирелеше: М. Галиев «Кичке сурәт»	1	Уку: текстны мәгънәләрен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: исемнең эчтәлек белән бәйләнешен табу, укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җавап бирү. Әсәр героена бәя. Рәсемнәр һәм иллюстрацияләр буенча сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: хронотоп төшенчәсен ачыклау. Әңгәмәдә катнашу, үз фикереңне булдыру һәм аны нигезлү, яклау. Иҗади эш: сочинение язу	
		30. Творчество А. Кутуя . Произведение «Неотосланные письма». Эпистолярный жанр в литературе. Романтическое изображение нового человека. Хронотопические образы.	1		

	вакыт (хронотоп). Хронотопик образлар (5 сәгать)	/Җырга тиң мәхәббәт . Г. Кутуйның «Тапшырылмаган хатлар» повестенда хронотоп бирелеше.		Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү	
		31.Проблема любви и создания семьи, её разрешение в повести. Отношение автора к образам Галии и Искандера. /Гаилә – тигез хокуклы кешеләр союзы ул. Г. Кутуйның «Тапшырылмаган хатлар повестенда геройлар язмышын ачарга ярдәм итүче хронотопик образлар	1		
		32. Как я вижу семейную жизнь? Беседа по произведению А. Кутуя «Неотосланные письма». /Гаилә тормышын мин ничек күзаллыйм? Г. Кутуйның «Тапшырылмаган хатлар повесте буенча әңгәмә.	1		
		33.Творческая работа: сочинение/ Иҗади эш: сочинение язу	1		
8	Итоговый урок/ Нәтиҗәләр чыгару (1 сәгать)	**34.**Повторение пройденного материала. **Контрольная работа./** Үткән материалны кабатлау. **Контроль эш**. Нәтиҗәләр чыгару	1	Комплекслы кабатлау. Гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү. Контроль тест биремнәрен үтәү	

9 класс – 34 сәгать (рус телендә белем бирү мәктәпләренә)

№ п/п	Наименование разделов и тем программы	Количество часов			Эл.(цифровые) образовательные ресурсы
		Всего	Контрольные работы	Практические работы	
Вводный урок/Кереш					
1.	Литература как искусство слова. Периодизация татарской литературы /Сүз сәнгате буларак әдәбият. Әдәбиятны чорларга бүлү	1			
История татарской литературы/Татар әдәбияты тарихы					
2.	Средневековая тюрко-татарская литература. /Борынгы һәм Урта гасырлар әдәбияты	2			
3.	Литература XIII-XV в./ XIII-XV гасыр әдәбияты	2		Сочинение-1	
4.	Татарская литература периода Казанского ханства. /Казан ханлыгы чоры әдәбияты	1		Тест -1	
5.	Литература XVII века. XVII гасыр әдәбияты	2			
6.	Татарская литература XVIII века. /XVIII гасыр әдәбияты	2			
7.	Татарская литература XIX века. Просветительское движение /XIX гасыр әдәбияты. Мәгърифәтчелек хәрәкәте	4		Сочинение-1	
8.	Татарская литература начала XX века. /XX гасыр башы әдәбияты	8			
9.	Литература 1920-1930-х годов. /1920-1930 еллар әдәбияты	1		Сочинение-1	
10.	Литература периода Великой Отечественной войны/ Бөек Ватан сугышы чоры әдәбияты (1941-1945 еллар)	2		Тест -1	
11.	Проза 1960-1980-х годов.1960-1980 еллар әдәбияты	2		Тест-1	
12.	Лирика 1960-1980-х годов 1960-1980 еллар шигърияте	2		Сочинение -1	
13.	Драматургия 1960-1980-х годов. /1960-1980 еллар драматургиясе	2			
14.	Литература конца XX в. нач. – XXI /XX гасыр ахыры – XXI гасыр башында татар әдәбияты	1			
15.	Развитие современной татарской литературы. /Хәзерге	1			

	татар әдәбияты				
16.	Итоговый урок/Нәтиҗәләр чыгару	1	Контрольная работа-1		
	Итого	**34**			

№	Тема	Дәрес темасы	Сәг. саны	Укучылар эшчәнлегенең төп төрләре	дата
Кереш					
1	Литература как искусство слова. Периодизация татарской литературы /Сүз сәнгате буларак әдәбият. Әдәбиятны чорларга бүлү (1 сәгать)	**1.** Литература как искусство слова. Своеобразие художественного отражения жизни в словесном искусстве. Периодизация татарской литературы./Татар әдәбиятын чорларга бүлү	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, тема буенча сорауларга җаваплар, үз фикереңне формалаштыру, башкалар фикерләренең мәгънәсен аңлау. Материалны структуралаштыру, системалаштыру, классификацияләү, гомумиләштерү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү	
История татарской литературы/Татар әдәбияты тарихы					
2	Средневековая тюрко-татарская литература. /Борынгы һәм Урта гасырлар әдәбияты (2 сәгать)	**2.** Средневековая тюрко-татарская литература. Литература XII – первой половины XIII веков. Особенности периода. Поэма К.Гали «Сказание о Юсуфе». /«Гакыллылар тыңлар, аңлар, белер имди...» Борынгы һәм Урта гасырлар әдәбиятына гомуми күзәтү. Кол Галинең «Кыйссаи Йосыф» поэмасы.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган поэманың эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укыган әсәрнең темасын, идеясен, проблемаларын ачыклау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, сюжет һәм композиция төзелешендәге үзенчәлекләрне табу, поэманың төп героена бәя бирү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү	
		3. Образы Юсуфа и Зулейхи. Сила любви. Идеи гуманизма и справедливости. Художественное своеобразие поэмы. Связь коранических сюжетов с татарской литературой./ Кол Галинең «Кыйссаи Йосыф» дастанында гомумкешелек идеаллары чагылышы	1		
3	Литература XIII-XV в./ XIII-XV	**4.** Татарская литература периода Золотой Орды. Алтын Урда чоры әдәбияты.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп	

	гасыр әдәбияты (2 сәгать)	**5**. Произведение С. Сараи «Сухайль и Гульдурсун». Идейно-эстетическое содержание поэмы, художественное своеобразие. Противопоставление любви жестокости и несправедливости./Мәхәббәт – иң саф хис. С. Сараиның «Сөһәйл вә Гөлдерсен» поэмасының идея-эстетик эшләнеше**.(Сочинение)**	1	этапларын аерып күрсәтү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укыган әсәрләрнең темасын һәм проблемаларын билгеләү, төп фикерен ачыклау, эчтәлеге һәм формасы белән бәйле сораулар формалаштыру, әсәрләрнең тел үзенчәлекләрен ачыклау һәм аларның әдәби әсәрдәге ролен бәяләү. Әдәби әсәрне интерпретацияләү. Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән җавап бирү. **Иҗади эш: сочинение язу**	
4	Татарская литература периода Казанского ханства. /Казан ханлыгы чоры әдәбияты (1 сәгать)	**6.** Татарская литература периода Казанского ханства. Особенности развития татарской литературы данного периода. Кул Шариф «Не будь неучем». Роль знаний в жизни человека./Казан ханлыгы чоры әдәбияты.Кол Шәрифнең «Гафил торма» шигыре. Повторение/ Үткән материалны кабатлау. **Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү**	1	Уку: әсәрне сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укыган әсәрләрнең темасын һәм проблемаларын билгеләү, әсәрләрнең идея эчтәлеген ачыклау, текстның тел үзенчәлекләрен ачыклау, әсәрләрдәге тел-сурәтләү чараларын ачыклау һәм аларның әдәби әсәрдәге ролен бәяләү. Әдәби әсәрне интерпретацияләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү	
5	Литература XVII века. XVII гасыр әдәбияты (2 сәгать)	**7.** Татарская литература XVII века. Особенности развития татарской литературы XVII века. Суфийская литература. /XII гасыр әдәбиятына гомуми күзәтү	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, текст буенча сораулар төзү, укылган текст буенча әңгәмәдә катнашу, укылган текст эчтәлеге нигезендә үз карашыңны формалаштыру. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: текстның тел үзенчәлекләрен ачыклау, әсәрләрдәге тел-сурәтләү чараларын ачыклау һәм аларның әдәби әсәрдәге ролен бәяләү. Әдәби-теоретик төшенчәләр белән эшләү: хикмәт жанрының үзенчәлекләрен билгеләү	
		8. М. Колый Хикметы. Проблематика хикметов. Духовные переживания, нравственные устои лирического героя./Әхлак һәр чор өчен олы кыйммәт. М. Колый хикмәтләрендә әхлакый кануннар чагылышы	1		
6	Татарская литература XVIII века. /XVIII	**9.** Татарская литература XVIII века. Особенности развития татарской литературы XVIII века. Сближение литературы с жизнью народа.	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: тема буенча сорауларга җаваплар, тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып	

	гасыр әдәбияты (2 сәгать)	/XVIII гасыр әдәбиятына гомуми күзәтү		күрсәтү, укылган текст буенча фикер алышуда катнашу, аның нигезендә үз карашыңны формалаштыру. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, әсәрдән тел-сурәтләү чараларын табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән җаваплар бирү	
		10. Произведения Г. Утыз Имяни «О преимуществе знания», «О мужестве», «О дружбе». Назидательный характер произведений. Связь знания с трудом. Беседа о честности, справедливости, щедрости, терпении, воспитание нравственности с молодых лет. /Энциклопедик мирас калдырган әдип. Габдерәхим Утыз Имәни иҗаты.	1		
7	Татарская литература XIX века. Просветительское движение /XIX гасыр әдәбияты. Мәгърифәтчелек хәрәкәте (4 сәгать)	**11.** Татарская литература XIX века. Просветительское движение у татар. Тематика произведений./XIX гасыр әдәбиятына гомуми күзәтү. Мәгърифәтчелек хәрәкәте	1		
		12. Творчество Г. Кандалый. Поэма «Сахибджамал». Прославление в поэме чувства великой любви. Описание красоты женщины./ Дөньяви хисләр җырчысы. Г. Кандалый иҗаты. «Сәхипҗәмал» поэмасы	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку әңгәмәсе: язучының биографиясе белән танышу, әһәмиятле вакыйгаларны билгеләү, тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, укылган әсәрнең эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, текстның эчтәлеге һәм формасы белән бәйле сораулар формалаштыру. Әдәби әсәр тексты белән эш: сюжет һәм композиция төзелешендәге үзенчәлекләрне тасвирлап бирү, әдәби әсәрдә вакыйгалар үстерелеше этабын табу, әсәрнең төп героена бәя бирү. Текстны сөйләү: план буенча кыскача сөйләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән җаваплар бирү. Иҗади эш: сочинение язу	
		13. Жизнь и творчество К. Насыри. Рассказ «Сорок садов». Нравственные качества. Духовная красота человека./Татар халкының олуг шәхесе. Каюм Насыйри эшчәнлеге. «Кырык бакча» хикәяләре	1		
		14. Повесть М. Акъегетзадэ «Хисаметдин менла». Просветительские идеи в произведении. Проблема героя времени. /Гыйлемлек – бәхет ачкычы. М. Акъегетзадә «Хисаметдин менла» повестенда заман герое. **Творческая работа/Иҗади эш: сочинение язу**	1		
8	Татарская литература	**15**. Татарская литература начала XX века. Приобщение татарской литературы к достижениям	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Язучының биографиясе белән танышу.	

	начала XX века. /XX гасыр башы әдәбияты (8 сәгать)	восточной, русской, европейской литературы, философии и культуры. Творчество Г.Тукая. Стихотворение Г.Тукая «К нации». /XX гасыр башы әдәбиятына гомуми күзәтү. Г. Тукай эшчәнлеге һәм иҗаты. «Милләткә» шигыре		Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, укыган текстның эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар, текстның эчтәлеге һәм формасы белән бәйле сораулар формалаштыру. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: әдәби әсәрдә геройларның позицияләрен аеру, укыган әсәрнең темасын, проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Иҗади эш башкару: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү өчен булган сорауларга телдән җавап бирү	
		16. Жизнь и творчество Дардменда. Стихотворения «Расставание». Тема родины. Противопоставление Отчизны родному народу./Аерылу авыр, бигрәк авыр икән? Дәрдемәнд (Закир Рәмиевнең) тормышы һәм иҗаты. «Видагъ» шигыре.	1		
		17. Жизнь и творчество С. Рамиева. Стихотворение «На рассвете». Переживания лирического героя за свой народ, желание видеть его свободным, образованным./Милләтнең таңы кайчан атар? С. Рәмиевнең тормышы һәм иҗаты. «Таң вакыты» шигыре	1		
		18. Жизнь и творчество Г. Исхаки. Повесть «Суннатчи бабай». Нравственные качества татарского народа./Г. Исхакыйның тормышы һәм иҗаты. «Сөннәтче бабай» хикәясе	1		
		19. Жизнь и творчество Ф. Амирхана «Хаят». Система образов. /Татар тормышын яңарышка әйдәүче әдип Ф. Әмирхан тормышы һәм иҗаты. «Хәят» повесте.	1		
		20. Произведение Ф.Амирхана«Хаят». / Хәятнең гүзәл хәяте. Ф. Әмирханның «Хәят» повесте.	1		
		21.Драма М.Файзи «Галиябану» / Хыял иркендә чәчәк аткан мәхәббәт. М. Фәйзинең «Галиябану» драмасы	1		
		22. Драма М.Файзи «Галиябану».Чувства не продаются за деньги./ Саф хисләр акчага сатылмый. М. Фәйзи «Галиябану» драмасы.	1		

9	Литература 1920-1930-х годов. /1920-1930 еллар әдәбияты (1 сәгать)	**23.** Татарская литература 1920-1930-х годов. Жизнь и творчество Х. Такташа. Поэма «Раскаяние в любви». Авторская позиция в отношении героев произведения./ 1920-1930 еллар әдәбиятына гомуми күзәтү. Һади Такташның «Мәхәббәт тәүбәсе» поэмасы **Иҗади эш: сочинение язу**	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Уку эңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, язучының биографиясе белән танышу. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, әдәби әсәрләренең язылу вакыты, аларда сурәтләнгән чор һәм әсәрдә күтәрелгән проблемаларны чагыштыру, әсәрнең төп фикерен ачыклау, вакыйгалар эзлеклелеген билгеләү, геройга бәя бирү, автор позициясен ачыклау, әсәрдән тел-сурәтләү чараларын табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әдәби әсәрне интерпретацияләү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җавап бирү. Иҗади эш: сочинение язу	
10	Литература периода Великой Отечественной войны/ Бөек Ватан сугышы чоры әдәбияты (1941-1945 еллар) (2 сәгать)	**24.** Татарская литература периода Великой Отечественной войны и послевоенного времени. Творчество М.Джалиля. «Моабитская тетрадь». Стихотворение «Мои песни»./Бөек Ватан сугышы чоры әдәбиятына гомуми күзәтү. М. Җәлил иҗаты. «Моабит дәфтәрләре»: «Җырларым» шигыре	1	Уку эңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, язучының биографиясе белән танышу. Уку: әсәрләрне сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: әдәби әсәрләренең язылу вакыты, аларда сурәтләнгән чор һәм әсәрдә күтәрелгән проблемаларны чагыштыру, укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, лирик геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әдәби әсәрне автор фикерен сәнгатьчә җиткерүе	
		25. Жизнь и творчество Ф. Карима. Стихотворение «Дикий гусь». Чувство тоски по Родине, по родным и близким./Туган ил азатлыгын саклап. Ф. Карим иҗаты. «Кыр казы» шигыре **Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү**	1		

				буларак кабул итү. Хикәяләү: укылган әсәр эпизодлары һәм өлешләре буенча тасвирлап сөйләү (сүз белән сурәт тудыру). Декламацияләү: текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Үткән материалны ныгыту: сорауларга телдән җавап бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү	
11	Проза 1960-1980-х годов.1960-1980 еллар әдәбияты (2 сәгать)	**26.** Татарская проза 1960-1980-х годов. /1960-1980 еллар прозасына гомуми күзәтү. Повесть А. Гилязова «Три аршина земли». Художественное осмысление национальных черт характера человека, находящегося вдали от Родины. /Туган җиреннән аерылган кеше – туфрагыннан каерылган гөл. А.Гыйләҗевнең «Өч аршын җир» повестенда геройлар язмышы	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, язучының биографиясе белән танышу. Әсәрләрне уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын текстан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм текстагы әһәмиятен билгеләү. Телдән сөйләү өчен тезис план төзү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Проект эше: проект эшен башкару өчен материал җыю һәм системалаштыру, фикер алышу, проект эшен башкару, телдән чыгыш ясау. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җавап бирү. Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү	
		27. Проблема личности и общества в повести А. Гилязова «Три аршина земли». / А. Гыйләҗевнең «Өч аршын җир» повестенда шәхес һәм җәмгыять проблемасы **Тикшерү эше: тест биремнәрен үтәү**	1		
12	Лирика 1960-1980-х годов 1960-1980 еллар	**28.** Татарская лирика 1960-1980-х годов./1960-1980 еллар шигърияте нә гомуми күзәтү	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү, язучының биографиясе белән танышу.	

	шигърияте (2 сәгать)	**29**. Творчество Р. Файзуллина. Стихотворения «Страна нюансов», «Действительность», «Время», «Осенний дождь», «Весеннее настроение». Философские размышления поэта о времени, истории, жизни.. Стихотворение Р.Хариса «Белое полотенц»е. Проблема сохранения национальных традиций./Гамьле дөнья тудырган хисләр ташкыны. Р. Фәйзуллинның «Нюанслар иле»: «Чынлык», «Вакыт», «Көзге яңгыр», «Язгы кәеф» шигырьләре. Р. Харисның «Ак сөлге» шигырләре **Иҗади эш: сочинение язу**	1	Әсәрләрне уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын текстттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм текстдагы әһәмиятен билгеләү. Телдән сөйләү өчен тезис план төзү. Әдәби-теоретик төшенчәләрне үзләштерү. Декламацияләү:текстны сәнгатьле итеп яттан сөйләү. Иҗади эш: сочинение язу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җаваплар бирү	
13	Драматургия 1960-1980-х годов. /1960-1980 еллар драматургиясе (2 сәгать)	**30.** Татарская драматургия 1960-1980-х годов. Творчество Т. Миннуллина. Драма «Когда собираются друзья». ./1960-1980 еллар драматургиясе. Туфан Миңнуллинның «Дуслар җыелган җирдә» драмасы	1	Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укыган әсәрнең темасын, проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын текстттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм текстдагы әһәмиятен билгеләү. Әңгәмәдә катнашу	
		31. Драма Т.Миннуллина «Когда собираются друзья». Нравственные проблемы в произведении./ Әкият эченә яшерелгән хакыйкать. Т. Миңнуллинның «Дуслар җыелган җирдә» драмасында җәмгыятькә тәнкыйди караш.	1		
14	Литература конца XX в. нач. – XXI /XX гасыр ахыры – XXI гасыр	**32**. Творчество Р. Миннуллина. Стихотворение «Что говорят памятники». Гимн мужеству и героизму советского народа./ «Янып калсын гомерең маяк булып...» М. Җәлил.	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр	

	башында татар әдәбияты (1 сәгать)	Р. Миннуллинның «Һәйкәлләрне тыңлыйк!» шигыре		эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укыган әсәрнең темасын, проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү. Әңгәмәдә катнашу. Үткән материалны ныгыту: гомумиләштерү, сорауларга телдән җавап бирү	
15	Развитие современной татарской литературы. /Хәзерге татар әдәбияты (1 сәгать)	**33**. Развитие современной татарской литературы. Обзор. Рассказ А. Ахметгалиева «Эхо». Отношения между матерью и детьми. Роль матери в жизни человека. /Хәзерге татар әдәбиятына күзәтү. А. Әхмәтгалиеваның «Кайтаваз» хикәясе	1	Уку әңгәмәсе: тарихи-әдәби барышның төп этапларын аерып күрсәтү. Уку: мәгънәсен аңлап, сәнгатьле итеп уку. Әдәби әсәр тексты белән эшләү: укылган әсәр эчтәлеге буенча сорауларга җаваплар бирү, укыган әсәрнең сюжетын темасын, проблемасын, идея-эмоциональ эчтәлеген билгеләү, геройның хисләрен белдерә торган сурәтләү чараларын билгеләү, сәнгатьлелек чараларын тексттан табу, аларның мәгънәләрен аңлау һәм тексттагы әһәмиятен билгеләү	
16	Нәтиҗәләр чыгару (1 сәгать)	**34.** Повторение пройденного материала. **Контрольная работа./** Үткәннәрне кабатлау**. Контроль эш.**	1	Комплексы кабатлау. Гомумиләштерү, сорауларга җаваплар бирү. Контроль тест биремнәрен үтәү	